

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ COVID-19

ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Πτυχιακή εργασία

Ιωάννης Ταμβάκης-Αναγνωστόπουλος

Αθήνα, 2023

HAROKOPIO UNIVERSITY

**SCHOOL OF ENVIROMENT, GEOGRAPHY AND APPLIED
ECONOMICS
DEPARTMENT OF ECONOMICS AND SUSTAINABLE
DEVELOPMENT**

THE SOCIAL EFFECTS OF THE COVID-19 PANDEMIC ON GREEK SOCIETY
Bachelor thesis

IOANNIS TAMVAKIS ANAKNOSTOPOULOS

Athens, 2023

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

**ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Δρ. Παναγιώτα Καραμέτου

(ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ)

Μέλος Ε.ΔΙ.Π., Τμήμα Οικονομίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης, Χαροκόπειο

Πανεπιστήμιο

Ρόϊδω Μητούλα

(ΜΕΛΟΣ)

Καθηγήτρια, Τμήμα Οικονομίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης,

Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Ελένη Θεοδοροπούλου

(ΜΕΛΟΣ)

Καθηγήτρια, Τμήμα Οικονομίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης,

Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Ο/Η Ταμβάκης Αναγνωστόπουλος Ιωάννης

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1)** Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.
- 2)** Αποδέχομαι ότι η ΒΚΠ μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη της, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.
- 3)** Όπου υφίστανται δικαιώματα άλλων δημιουργών έχουν διασφαλιστεί όλες οι αναγκαίες άδειες χρήσης ενώ το αντίστοιχο υλικό είναι ευδιάκριτο στην υποβληθείσα εργασία.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου μελέτης θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλες/όλους τις/τους καθηγήτριες/ καθηγητές του Τμήματος Οικονομίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, για το ενδιαφέρον, τις γνώσεις που μου μεταλαμπάδευσαν και την ουσιαστική υποστήριξη που μου παρείχαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κα Παναγιώτα Καραμέτου για την πολύτιμη βοήθειά της, την καθοδήγηση και τις χρήσιμες προτάσεις και συμβουλές , οι οποίες συνέβαλλαν στην ολοκλήρωση της πτυχιακής μου μελέτης .

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη στα Ελληνικά.....	8
Περίληψη στα Αγγλικά.....	9
Κατάλογος Εικόνων.....	10
Κατάλογος Πινάκων.....	10
Κατάλογος Διαγραμμάτων.....	10-11
Εισαγωγή.....	11

Κεφάλαιο 1° : Πανδημίες: Ορισμός και κατηγορίες

1.1 Ορισμός - Στάδια - Διαχείριση.....	12-14
1.2 Ιστορική ανασκόπηση: Οι μεγαλύτερες ιστορικά πανδημίες.....	15-16
1.3 Πανδημίες που άλλαξαν την πορεία της ιστορίας.....	16-26

Κεφάλαιο 2° : Οι επιπτώσεις της πανδημίας Covid 19 διεθνώς

2.1 Οι Επιπτώσεις της πανδημίας Covid 19 στην Ασία.....	27-28
2.2 Οι Επιπτώσεις της πανδημίας Covid 19 στην Αμερική.....	28-29
2.3 Οι Επιπτώσεις της πανδημίας Covid 19 στην Ευρώπη.....	29

Κεφάλαιο 3° : Οι επιπτώσεις της πανδημίας Covid 19 στην Ελλάδα

3.1 Τομέας της υγείας.....	30
3.1.1 Υγειονομική κρίση.....	30-32
3.1.2 Δημόσια υγεία.....	32-33
3.2 Ψυχολογικές επιπτώσεις	33
3.2.1 Ψυχολογικές επιπτώσεις σε παιδιά - εφήβους - οικογένεια.....	33-34
3.2.2 Ψυχολογικές επιπτώσεις στα άτομα της τρίτης ηλικίας.....	34-35
3.2.3 Ψυχολογικές επιπτώσεις στους εργαζομένους.....	35-36
3.2.4 Τρόποι προστασίας από τις ψυχολογικές συνέπειες.....	36-37
3.3 Οι κοινωνικές επιπτώσεις.....	37
3.3.1 Πληθυσμός.....	37-39
3.3.2 Ενδοοικογενειακή βία - Παραβατικές συμπεριφορές ανηλίκων.....	39-40
3.3.3 Εξ αποστάσεως εκπαίδευση και εργασία.....	40-46
3.4 Οι οικονομικές επιπτώσεις.....	46
3.4.1 Η ελληνική οικονομία προ Covid 19.....	47
3.4.2 Η πορεία οικονομικών μεγεθών προ Covid 19.....	47-49
3.4.3 Η επίδραση της πανδημίας Covid 19 στην ελληνική οικονομία.....	49-55

Κεφάλαιο 4° Μεθοδολογία της έρευνας

4.1 Περιγραφή της μεθοδολογίας.....	56
4.2 Παρουσίαση του μεθοδολογικού εργαλείου.....	56
4.3 Το προφίλ της περιοχής.....	57-58

Κεφάλαιο 5° Επεξεργασία και ανάλυση δεδομένων

5.1 Αποτελέσματα περιγραφικής στατιστικής.....	58-68
--	-------

Κεφάλαιο 6° Συμπεράσματα και προτάσεις.....	69-71
--	--------------

Βιβλιογραφία.....	71-77
Παραρτήματα.....	78-81

Περίληψη

Η παρούσα εργασία διερεύνησε τις κοινωνικές επιπτώσεις που επέφερε η πανδημία του κορονοϊού στην ελληνική κοινωνία. Η πανδημία άλλαξε σε πολλά επίπεδα την καθημερινότητα των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο, περιόρισε τις μετακινήσεις, άλλαξε τον τρόπο εργασίας και επέφερε σημαντική κοινωνική απομόνωση. Αυτή η πρωτόγνωρη κατάσταση για τα σύγχρονα

ανθρώπινα δεδομένα επηρέασε την συμπεριφορά και την κοινωνική ζωή των ατόμων και δημιούργησε προβλήματα τα οποία δεν είχε αντιμετωπίσει η ανθρώπινη κοινωνία ούτε στους παγκόσμιους πολέμους της σύγχρονης ιστορίας. Έγινε μια προσπάθεια κατανόησης του όρου “πανδημία” και γενικότερα αναφέρθηκαν οι επιπτώσεις που ήταν αποτέλεσμα του κορονοϊού σε πολλούς τομείς της ζωής των ατόμων, αλλά και του κράτους. Επιπρόσθετα έγινε αναφορά στα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση του προβλήματος, και εξήχθησαν συμπεράσματα σχετικά με τις αρνητικές και τις θετικές συνέπειες της πανδημίας για το κράτος αλλά και τους πολίτες.

Λέξεις κλειδιά: κορονοϊός , πανδημία, επιπτώσεις, μέτρα, αντιμετώπιση

Abstract

This dissertation investigated the effects of the Covid 19 pandemic on Greek society. The pandemic has changed the daily lives of many people around the world on many levels, limiting travel, changing the way of working and isolating people. This unprecedented situation for modern human data affected the behavior and social life of individuals and created problems

that human society had not faced even in the world wars of modern history. An attempt was made to understand the term "pandemic" and in general the effects that were the result of Covid 19 in many parts of the lives of individuals, as well as the state, were mentioned. In addition, reference was made to the measures taken to deal with the problem, and conclusions were drawn regarding the negative and positive consequences of the pandemic for the state and the citizens.

Key Words: Covid 19, Pandemic, effects, measures, solution

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

- E.1 Στρατιώτες από το Φόρτ Ρίλεϊ, Κάνσας ασθενείς από την Ισπανική Γρίπη (Βικιπαίδεια) σελ.15
- E.2 Απεικόνιση από τον 17ο αιώνα της πανώλης στην Ρώμη (The Plague in Rome, 17th century. Museo Storico Nazionale Dell'Arte Sanitaria, Rome.) σελ.15
- E.3 Ο Περικλής ρητορεύει στην εκκλησία του δήμου (dimokratia.info) σελ.16
- E.4 Λεπρικά σημάδια στην πλάτη ενός παιδιού. Φωτογραφία: Claudio Salgado σελ.18
- E.5 Στρατιώτες από το Φόρτ Ρίλεϊ, Κάνσας ασθενείς από την Ισπανική Γρίπη (Βικιπαίδεια) σελ.20
- E.6 Ο κορωνοϊός SARS-CoV-2, ο ιός που προκαλεί το Covid-19, επιστημονικά ακριβής τρισδιάστατη απεικόνιση που δείχνει επιφανειακές αιχμές του ιού (Vue d'artiste du coronavirus SARS-CoV-2. [Kateryna Kon/Shutterstock](#)) σελ.23

Ε.7 Η απάντηση των Ηνωμένων εθνών στον Covid-19 (European press prize [united-nations-covid-19-response-5hp3iqwZXD8-unsplash](https://www.un.org/press/en/2020/20200519-response-5hp3iqwZXD8-unsplash)) σελ.25

Ε.8 Επιστημονικό συνέδριο για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική κοινωνία (lahers.hmu.gr) σελ.26

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Π.1 Ποσοστό επι τοις εκατό των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση που εντάχθηκε σε καθεστώς τηλεργασίας εξαιτίας του COVID-19 σελ.43-44

Π.2 Πίνακας βασικών δεικτών σύγκρισης του 2009 με την περίοδο πριν την υγειονομική κρίση του 2020 (PWC) σελ.48

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Δ.1 Τα στάδια της γρίπης στο πλαίσιο διαστημάτων πανδημίας του CDC σελ.13

Δ.2 Οι επιπτώσεις του 1^{ου} και του 2^{ου} Lockdown στην ψυχική υγεία των Ελλήνων (Εφημερίδα Καθημερινή) σελ.35

Δ.3 Δημογραφική απεικόνιση ανά έτος από το 1951-2021 (Εφημερίδα Καθημερινή) σελ.38

Δ.4 Διάγραμμα εξ αποστάσεως εργασίας στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προ πανδημίας σελ.43

Δ.5 Διάγραμμα δεικτών οικονομικού κλίματος Ε.Ε.-27 και Ελλάδα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfm) σελ.51

Δ.6 Δείκτης εμπιστοσύνης καταναλωτών για το 1^ο τρίμηνο του 2020 στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη (IOBE 2020) σελ.52

Εισαγωγή

Ο περασμένος αιώνας, είναι σίγουρο πως ανέτρεψε «το προ πανδημίας γίνεσθαι» όπως οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008. Η περίοδος της πανδημίας Covid-19 θα συμπεριληφθεί αναμφίβολα ως ένα παρόμοιας σημαντικότητας γεγονός, με επιπτώσεις που πιθανότατα δεν θα γίνουν πλήρως

κατανοητές για αρκετές δεκαετίες. Η διαρκής «μάχη» για την καταπολέμησή της αναδιαμόρφωσαν κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές παραμέτρους με παγκόσμιο αποτύπωμα. Αυτές οι αλλαγές δείχνουν ότι ο κόσμος -όπως τον γνωρίζαμε- δεν θα είναι ποτέ ξανά ο ίδιος. Η παρούσα εργασία διερευνά τις Κοινωνικές Επιπτώσεις της Πανδημίας Covid στην ελληνική κοινωνία και ολοκληρώνεται σε έξι κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον ορισμό, στα στάδια και στον τρόπο διαχείρισης μιας πανδημίας και εν προκειμένω της πανδημίας 19. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της εν λόγω υγειονομικής κρίσης, σε εργασιακό, οικογενειακό και κοινωνικό επίπεδο τόσο σε παγκόσμιο καθώς και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφονται οι κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας στη Ελλάδα. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας, ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται τα αποτελέσματα της εμπειρικής μελέτης. Η εργασία ολοκληρώνεται με την εξαγωγή σημαντικών συμπερασμάτων και τη διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση της πανδημίας ή άλλων παρόμοιων υγειονομικών κρίσεων μελλοντικά.

1^ο Κεφάλαιο: Πανδημίες: ορισμός και κατηγορίες

1.1. Η έννοια ΠΑΝΔΗΜΙΑ: Ορισμός – Στάδια - Διαχείριση

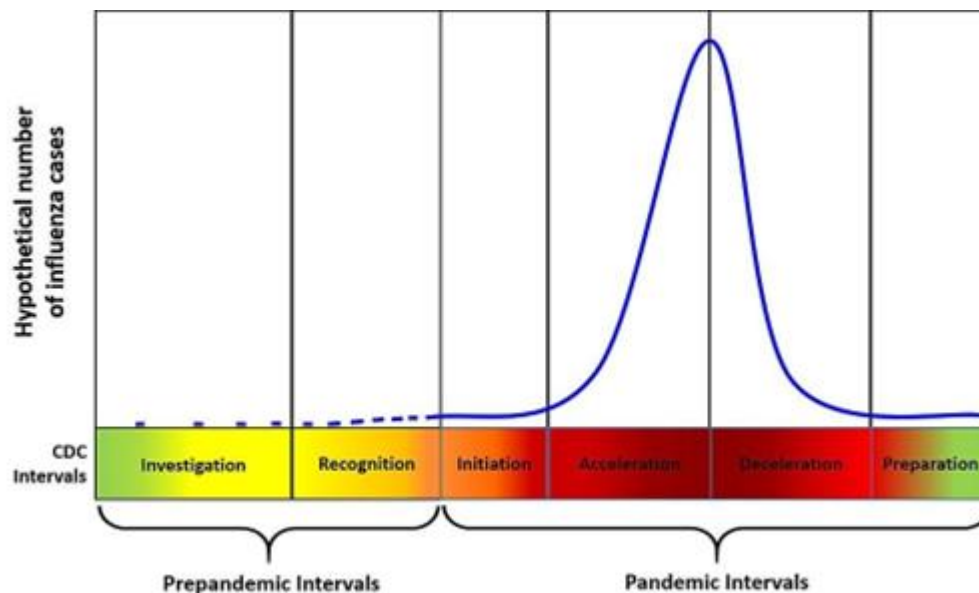
Ο όρος **Πανδημία** προκύπτει από τις λέξεις *πας* (όλος) και *δήμος* (πληθυσμός). Πρόκειται για λοιμώδεις ασθένειες οι οποίες εξαπλώνονται πολύ γρήγορα σε μεγάλη περιοχή ή σε παγκόσμιο επίπεδο και μολύνουν μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Θα πρέπει, ωστόσο, να διαχωρίσουμε την πανδημία από κάποια επιδημική ασθένεια της οποίας ο αριθμός των νέων κρουσμάτων δεν αυξάνει με την πάροδο του χρόνου. Για να ορισθεί ως πανδημία κάποια ασθένεια λαμβάνεται υπόψη η επέκταση και η εξάπλωση της νόσου και όχι τόσο η θνησιμότητα με την οποία συνδέεται. . Επίσης, το ότι μία ασθένεια είναι διαδεδομένη ή έχει υψηλή θνησιμότητα δεν την καθιστά πανδημία, θα πρέπει επίσης να είναι μολυσματική. Για παράδειγμα, ο [καρκίνος](https://el.wikipedia.org/wiki/Πανδημία) προκαλεί πολλούς θανάτους αλλά δεν θεωρείται πανδημία, γιατί δεν είναι μία ασθένεια που μεταδίδεται μεταξύ των ανθρώπων ούτε είναι λοιμώδης. (<https://el.wikipedia.org/wiki/Πανδημία>).

Ο [Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας](#) (ΠΟΥ), κατά την περιγραφή της διαδικασίας με την οποία ένας νέος ιός γρίπης εξελίσσεται, εισήγαγε στο παρελθόν μια ταξινόμηση έξι σταδίων, που ξεκινούν από την εκδήλωση των πρώτων λοιμώξεων στους ανθρώπους και καταλήγουν στην εξάπλωση του ιού με τη μορφή πανδημίας.

Όσον αφορά στο τρόπο διάδοσής της, μια πανδημία ξεκινά με τη μόλυνση πολλών ζώων από κάποιον ιό, συνεχίζει με τη μόλυνση του ανθρώπου από τα ζώα και καταλήγει στη απευθείας μόλυνση ανθρώπου από άνθρωπο.. Ο κύκλος της λοίμωξης ολοκληρώνεται όταν οι λοιμώξεις στους ανθρώπους από τον ιό έχουν εξαπλωθεί σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο Π.Ο.Υ., στο πλαίσιο των πολιτικών αντιμετώπισης μιας μελλοντικής πανδημίας γρίπης, δημοσίευσε το 1999 τον οδηγό «*Περιγραφές φάσης πανδημίας και κύριες ενέργειες ανά φάση*», που περιείχε κατευθυντήριες γραμμές ετοιμότητας απέναντι σε μια πανδημία και καθόριζε τις φάσεις και τις αντίστοιχες ενέργειες για κάθε φάση. Ο οδηγός αυτός αναθεωρήθηκε το 2005 και το 2009. Ας σημειωθεί ότι η εκδήλωση μιας πανδημίας όπως αυτής του covid 19 δεν μπορούσε να προβλεφθεί εκείνη τη στιγμή και ο οδηγός αυτός αναφερόταν στον ιό της γρίπης.

Από την άλλη, τα [Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων](#) των Ηνωμένων Πολιτειών δημοσίευσαν έναν οδηγό, αντίστοιχο αυτού του Π.Ο.Υ. το 2014 με τίτλο «Πλαίσιο Διαστημάτων για Πανδημίες (Pandemic Intervals Framework)» σχετικά με τα κύρια στάδια εκδήλωσης μιας πανδημίας. Ο οδηγός αυτός όριζε δύο διαστήματα πριν από την πανδημία: α) την έρευνα και β) την αναγνώριση και τέσσερα διαστήματα ολοκλήρωσης μιας πανδημίας: α) την έναρξη β) την επιτάχυνση, γ) την επιβράδυνση και δ) την προετοιμασία.

Δ.1 Τα στάδια της γρίπης στο πλαίσιο διαστημάτων πανδημίας του CDC

Ως βασικές στρατηγικές για τον έλεγχο μιας επιδημίας θεωρούνται ο περιορισμός και ο μετριασμός. Ο περιορισμός μπορεί να εφαρμοστεί στα πρώτα στάδια της επιδημίας, με μέτρα όπως η ιχνηλάτηση των επαφών και η απομόνωση των μολυσμένων ατόμων, ώστε να σταματήσει η εξάπλωση της νόσου στον υπόλοιπο πληθυσμό, καθώς και άλλες παρεμβάσεις δημόσιας υγείας με στόχο τον έλεγχο των λοιμώξεων αλλά και θεραπευτικά αντίμετρα, όπως η χρήση των εμβολίων.

Στο στάδιο του μετριασμού, τα μέτρα που λαμβάνονται έχουν ως στόχο την επιβράδυνση της εξάπλωσης της νόσου και τη μείωση των επιπτώσεων της στην κοινωνία και στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης. Στην πραγματικότητα, μπορούν να ληφθούν ταυτόχρονα μέτρα περιορισμού και μετριασμού (<https://el.wikipedia.org/wiki/Πανδημία>).

Βασικός άξονας της διαχείρισης της έξαρσης μολυσματικών ασθενειών είναι η προσπάθεια μείωσης της κορυφής της επιδημίας, γνωστή και ως «ισοπέδωση της καμπύλης». Η στρατηγική αυτή έχει ως στόχο τη μείωση του κινδύνου υπερφόρτωσης των υπηρεσιών υγείας και εξασφαλίζει περισσότερο χρόνο στους επιστήμονες προκειμένου να βρουν ένα αποτελεσματικό εμβόλιο για τη θεραπεία των νοσούντων. Στο στάδιο αυτό μπορούν να υλοποιηθούν ποικίλες μη φαρμακευτικές παρεμβάσεις για τη διαχείριση της πανδημικής έξαρσης, που περιλαμβάνουν προσωπικά προληπτικά μέτρα όπως η υγιεινή των χεριών, η χρήση μάσκας προσώπου και η καραντίνα καθώς και άλλα μέτρα που αποσκοπούν στην [κοινωνική αποστασιοποίηση](#), όπως το κλείσιμο των σχολείων, η ακύρωση μαζικών συγκεντρώσεων, η συμμετοχή της κοινότητας για

την ενθάρρυνση της αποδοχής και της συμμετοχής σε τέτοιες παρεμβάσεις καθώς επίσης περιβαλλοντικά μέτρα όπως τακτικός και σχολαστικός καθαρισμός των επιφανειών.

Μια άλλη στρατηγική που στοχεύει στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των πανδημιών είναι αυτή της καταστολής. Μία τέτοια στρατηγική υιοθετεί πιο ακραίες μακροπρόθεσμες μη φαρμακευτικές παρεμβάσεις για την ανατροπή της πανδημίας και έχει ως στόχο να μειώσει τον [βασικό αριθμό αναπαραγωγής](#) των μολύνσεων σε λιγότερο από ένα. Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η στρατηγική καταστολής που ακολούθησε η Κίνα κατά τη διάρκεια της [πανδημίας COVID-19](#), όπου σε ολόκληρες πόλεις επιβλήθηκε καραντίνα (lockdown). Η στρατηγική αυτή περιλαμβάνει μέτρα όπως η αυστηρή κοινωνική αποστασιοποίηση σε ολόκληρο τον πληθυσμό, η απομόνωση περιστατικών και η καραντίνα στο σπίτι . Αξίζει να σημειωθεί

πως η υιοθέτηση αυτής της στρατηγικής συνεπάγεται σημαντικό κοινωνικό και οικονομικό κόστος.

1.2. Ιστορική ανασκόπηση: Οι μεγαλύτερες ιστορικά πανδημίες

Ε.1 Στρατιώτες από το Φόρτ Ρίλεϊ, Κάνσας ασθενείς από την Ισπανική Γρίπη (Βικιπαίδεια)

Ε.2 Απεικόνιση από τον 17ο αιώνα της πανώλης στην Ρώμη

Οι μεταδοτικές ασθένειες εμφανίζονταν ανέκαθεν, σε όλη τη διάρκεια της ανθρώπινης εξέλιξης από την εποχή της κυριαρχίας του «κυνηγού-συλλέκτη». Ωστόσο, πριν από 10.000 **χρόνια**, καθώς ο άνθρωπος εξελισσόταν και αναπτυσσόταν, στράφηκε προς την αγροτική ζωή οπότε οι κοινότητες που δημιουργήθηκαν άρχισαν να είναι εξαιρετικά επιρρεπείς στις επιδημίες. Τότε εμφανίστηκαν για πρώτη φορά πολλές μολυσματικές ασθένειες όπως η ελονοσία, η φυματίωση, η λέπρα, η ευλογιά κλπ.

Ο εκπολιτισμός λοιπόν του ανθρώπου αύξανε και τις πιθανότητες της εμφάνισης πανδημιών.

1.3. Οι Πανδημίες που άλλαξαν την πορεία της ιστορίας

Ο Λοιμός της Αθήνας (430π.Χ)

Ο λοιμός της Αθήνας είναι η αρχαιότερη πανδημία που έχει καταγραφεί και εκδηλώθηκε το 430 π.χ., δηλαδή κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου. Τα συμπτώματα αυτής της ασθένειας περιλάμβαναν πυρετό, δίψα, αιμόπτυση και δερματικές αλλοιώσεις. Τα δύο τρίτα του πληθυσμού της Αθήνας έχασαν την ζωή τους εξαιτίας της ασθένειας. Ο λοιμός αυτός έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην ήττα των Αθηναίων από τους Σπαρτιάτες. (15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της Ιστορίας).

Ε.3 Ο Περικλής ρητορεύει στην εκκλησία του δήμου (dimokratia.info)

Από τον λοιμό αυτό μολύνθηκε και ο σπουδαίος ιστορικός της εποχής, ο Θουκυδίδης, όμως παρόλα αυτά επέζησε (Σαρρής, 2020). Ο αριθμός των νεκρών στην αθηναϊκή πόλη-κράτος ήταν μεταξύ 48.000 και 96.000, αριθμός πολύ μεγάλος αν λάβουμε υπόψη ότι ολόκληρος ο πληθυσμός της Αθήνας ήταν τότε 300.000 άτομα.

Ο Λοιμός των Αντωνίων (165μ.Χ).

Ο λοιμός αυτός ήταν η πρώιμη μορφή της ευλογίας και ξεκίνησε από τους Ούννους. Ο ιός μεταδόθηκε από τους Ούννους. Τα συμπτώματα ήταν κυρίως ο πυρετός, ο πονόλαιμος, η διάρροια

καθώς και πυώδεις πληγές. Η πανδημία συνεχίστηκε έως το 180μ.Χ. και πήρε το όνομά της από τη δυναστεία των Αντωνίων, η οποία κυβερνούσε εκείνη την περίοδο την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Επίσης η πανδημία αυτή είναι γνωστή και ως “Ο λοιμός του Γαληνού” και ονομάστηκε έτσι από τον Έλληνα γιατρό ο οποίος την περιέγραψε για πρώτη φορά. (15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της Ιστορίας).

Ο λοιμός του Ιουστινιανού-Πανούκλα στο Βυζάντιο (541-542μ.Χ.)

Κατά τη διάρκεια της χιλιόχρονης Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, οι τρεις ισχυρότεροι αντίπαλοι που είχε να αντιμετωπίσει ήταν: α) οι Δυτικοί οι οποίοι άλωσαν την Κωνσταντινούπολη το 1204,

β) οι Οθωμανοί που τους έδωσαν το τελειωτικό χτύπημα το 1453, και

γ) η πανδημία αυτή η οποία εξασθένησε τις αντοχές της Βασιλεύουσας το 542μ.Χ.

Η πανούκλα εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Αίγυπτο από μολυσμένους αρουραίους και σταδιακά εξαπλώθηκε στις Ρωμαϊκές επαρχίες της Μεσογείου.

Στην κορύφωσή της έφτασε να σκοτώνει στην Κωνσταντινούπολη πάνω από 5.000 άτομα την ημέρα. Στη συνέχεια εξαπλώθηκε στη Δύση, στη Βρετανία, ενώ έφτασε μέχρι και την Ιρλανδία. (Σαρρής, 2020) Η πανώλη προκάλεσε τον θάνατο 25.000.000 ανθρώπων. Ένα δεύτερο κύμα της πανώλης εμφανίστηκε ξανά το 750 μ.Χ. καθώς είχαν περάσει δύο αιώνες και σκότωσε άλλα 50.000.000 άτομα (Σαρρής, 2020).

Λέπρα (11ος αιώνας)

Παρόλο που η λέπρα ήταν γνωστή από τους αρχαίους χρόνους, εξελίχθηκε σε πανδημία κατά τον Μεσαίωνα και εξαπλώθηκε σε όλη την Ευρώπη. Η εξάπλωσή της οδήγησε στην κατασκευή πολλών νέων εγκαταστάσεων, με σκοπό να απομονωθεί ο τεράστιος αριθμός πασχόντων. Είναι μια βακτηριδιακή ασθένεια, η οποία αναπτύσσεται αρκετά αργά και προκαλεί πληγές και παραμορφώσεις. Σήμερα οι άνθρωποι εξακολουθούν να μολύνονται από λέπρα, αλλά η νόσος είναι πια ιάσιμη. (15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της Ιστορίας).

Ε.4 Λεπρικά σημάδια στην πλάτη ενός παιδιού. Φωτογραφία: Claudio Salgado

Μαύρη Πανώλη ή Μαύρος Θάνατος (1348-1353)

Η μαύρη πανώλη θεωρείται η πιο φονική πανδημία που έπληξε ποτέ τον Δυτικό κόσμο, αφού μέσα σε περίπου έναν αιώνα, η Ευρώπη έχασε το 25% με 33% του πληθυσμού της. Η ασθένεια μεταφέρθηκε μέσω της Σικελίας το 1347, όταν στο λιμάνι της Μεσσήνης έφτασαν φορείς της νόσου και έτσι εξαπλώθηκε σε όλη την Ευρώπη. Η κατάσταση ήταν τόσο δύσκολη που η Αγγλία και η Γαλλία κήρυξαν εκκευρία, ενώ βρίσκονταν σε πόλεμο μεταξύ τους εκείνη την περίοδο. Παράλληλα, ενώ άλλαξαν οι οικονομικές συνθήκες, το βρετανικό φεουδαρχικό σύστημα κατέρρευσε. Για να μειωθεί η εξάπλωσή της αποφασίστηκε για κάποια περίοδο, όλα τα πλοία που έδεναν σε λιμάνια, να απομονώνονται για σαράντα ημέρες. Από αυτήν την κατάσταση, προέκυψε η λέξη «καραντίνα» (Σαρρής, 2020).

Ο Μεγάλος Λοιμός στο Λονδίνο (1665)

Ο λοιμός αυτός θεωρείται ότι είναι το δεύτερο κύμα της βουβωνικής πανώλης από την οποία έχασαν τη ζωή τους το 20% του πληθυσμού του Λονδίνου. Οι μαζικοί τάφοι και η σφαγή

χιλιάδων γατών και σκυλιών οδήγησε στην εξάπλωση της ασθένειας μέσω των λιμανιών κατά μήκος του Τάμεση. Την καταστροφή αυτή βέβαια αποτελείωσε η Μεγάλη Φωτιά του Λονδίνου, το φθινόπωρο του 1666 (15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της Ιστορίας).

Η πρώτη πανδημία της χολέρας (1817)

Η χολέρα εμφανίστηκε πρώτη φορά στη Ρωσία, όπου μολύνθηκαν και πέθαναν ένα εκατομμύριο άνθρωποι. Η εξάπλωσή της έγινε μέσω του νερού και των τροφών, που είχαν μολυνθεί από τα περιττώματα. Πρόκειται για είδος βακτηρίου, το οποίο μεταφέρθηκε από Βρετανούς στρατιώτες στην Ινδία, όπου και πέθαναν εκατομμύρια άνθρωποι. Η εξάπλωσή της ακολούθησε στην Ισπανία, στην Αφρική, στην Ινδονησία, στην Κίνα, στην Ιαπωνία, στην Ιταλία, στη Γερμανία και στην Αφρική όπου σκότωσε 150.000 ανθρώπους (15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της Ιστορίας).

Η Τρίτη πανδημία βουβωνικής πανώλης (1855)

Η εξάπλωση της τρίτης πανδημίας της βουβωνικής πανώλης προκλήθηκε μέσω των ψύλλων και προκάλεσε δύο εμφύλιες διαμάχες στη Κίνα. Τα θύματα ανήλθαν στα 15.000.000. Τις περισσότερες απώλειες είχε η Ινδία. (15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της Ιστορίας).

Ρωσική γρίπη (1889)

Η ρωσική γρίπη ήταν η πρώτη πανδημία γρίπης η οποία ξεκίνησε από τη Σιβηρία και το Καζακστάν, έφτασε στη Μόσχα, στη συνέχεια πέρασε στη Φιλανδία και στην Πολωνία, από όπου και μεταφέρθηκε σε όλη την Ευρώπη καθώς και στη συνέχεια έφτασε μέχρι τη Βόρεια Αμερική και την Αφρική. Έως το τέλος του 1890, 360.000 άνθρωποι έχασαν τις ζωές του από την συγκεκριμένη γρίπη (15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της Ιστορίας).

Ισπανική γρίπη (1918-1919)

Κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1918) οι άνθρωποι άρχισαν να αρρωσταίνουν από γρίπη με ήπια συμπτώματα μιας συνηθισμένης γρίπης.. Ξαφνικά όμως ο ιός αυτής της γρίπης μεταλλάχθηκε, έγινε τοξικός και άρχισε να προσβάλλει κυρίως νέους από δεκαπέντε έως σαράντα ετών. Αυτή ήταν και η σημαντικότερη διαφοροποίηση αυτής από τις

προηγούμενες πανδημίες, δηλαδή έπληττε υγιείς ανθρώπους και όχι ευπαθείς ομάδες, πράγμα που συνέβαινε στις προηγούμενες πανδημίες (Σαρρής, 2020).

Ε.1 Στρατιώτες από το Φόρτ Ρίλεϊ, Κάνσας ασθενείς από την Ισπανική Γρίπη (Βικιπαίδεια)

Τα θύματα κατέληγαν μέσα σε μία ημέρα συνήθως. Η πηγή της μόλυνσης ήταν τα πτηνά. Δυστυχώς η ασθένεια κόστισε τις ζωές περίπου 50.000.000 ανθρώπων παγκοσμίως. Ονομάστηκε «ισπανική γρίπη» λόγω της έξαρσης της ασθένειας στην Μαδρίτη, όπου καταγράφηκαν και τα περισσότερα θύματα.

Ασιατική γρίπη (1957-1958)

Τον Φεβρουάριο του 1957 χρονολογείται η δεύτερη πανδημία γρίπης του 20^{ου} αιώνα. Έγινε γνωστή ως «ασιατική γρίπη», επειδή ξεκίνησε από την Ανατολική Ασία. Το στέλεχος της νέας αυτής γρίπης A, H2N2 εντοπίστηκε στην επαρχία Yunnan της Κίνας. Στη συνέχεια εξαπλώθηκε στο Κονγκό, Σιγκαπούρη, Ταιβάν και Ιαπωνία.

Η μετάδοσή της έγινε κυρίως μέσω χερσαίων και θαλάσσιων οδικών δικτύων. Χαρακτηρίζεται ως μια ήπια γρίπη σε σχέση με την «ισπανική γρίπη», αφού προκάλεσε συνολικά 1.000.000 έως 2.000.000 θύματα παγκοσμίως (Κοτσιρέας, 2020).

Ένα δεύτερο κύμα της ασιατικής γρίπης ακολούθησε τον Νοέμβριο του 1957 στο Βόρειο ημισφαίριο. Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, η Αγγλία και η Ουαλία πλήττονται από τη γρίπη και αριθμούν 3.550 νεκρούς. Παρόλα αυτά, στις ΗΠΑ η ιατρική επιστήμη είχε σημειώσει σημαντική πρόοδο από το 1918 με αποτέλεσμα να παραχθεί και να κυκλοφορήσει εμβόλιο κατά της γρίπης τρεις μήνες μετά την εκδήλωση του πρώτου κρούσματος. Στη Νέα Υόρκη, το καλοκαίρι του 1957

έγινε ο πρώτος εμβολιασμός στη νοσηλεύτρια Μάρτζορι Χιλ και στη συνέχεια ακολούθησαν στρατιώτες, αστυνομικοί, εκπαιδευτικοί, μαθητές και άτομα άνω των 60 ετών.

Η Αμερικανική κυβέρνηση καθυσχάστηκε με τον εμβολιασμό, δεν εφάρμοσε αυστηρά μέτρα (καραντίνα) με αποτέλεσμα τον Μάρτιο του 1958 οι ΗΠΑ να θρηνούν 70.000 θύματα της γρίπης (Κοτσιρέας, 2020).

Στην Ελλάδα, η γρίπη κατέφτασε τον Οκτώβριο του 1957. Τα μέτρα που εφάρμοσε η χώρα ήταν το κλείσιμο των σχολείων για 15 ημέρες και η 24ωρη λειτουργία των φαρμακείων. Η γρίπη αυτή είχε προσβάλει περίπου το 35% των κατοίκων της Αθήνας. Η γρίπη ήταν σχετικά ήπια και καταγράφηκαν περίπου 50 περιστατικά τα οποία νοσηλεύτηκαν (Κοτσιρέας, 2020).

Γρίπη του Χονγκ -Κονγκ (1968-1969)

Τον Φεβρουάριο του 1968 έκανε την εμφάνισή της η τρίτη πανδημία γρίπης του 20^{ου} αιώνα, γνωστή ως «Γρίπη του Χονγκ Κόνγκ», αρχικά στην κεντρική Κίνα, ενώ σύντομα εξαπλώθηκε στο Χόνγκ Κόνγκ, όπου σε δύο περίπου εβδομάδες μολύνθηκαν σχεδόν μισό εκατομμύριο άτομα.

Το στέλεχος του ιού προήλθε από μετάλλαξη του στελέχους H2N2 (ασιατική γρίπη) που είχε εμφανισθεί δέκα χρόνια νωρίτερα.

Η συγκεκριμένη γρίπη κατατάσσεται τρίτη όσον αφορά τον αριθμό των θυμάτων, αφού τα θύματά της παγκοσμίως άγγιξαν περίπου το ένα εκατομμύριο και αφορούσαν την ηλικιακή ομάδα κάτω των 65 ετών. Η «γρίπη του Χονγκ-Κονγκ», αποκαλούμενη από τη Δύση ως η «γρίπη του Μάο», δεν έτυχε ιδιαίτερης προσοχής από τους πολιτικούς της εποχής και δεν υπήρξαν μέτρα ή περιορισμοί με αποτέλεσμα την ανεμπόδιστη εξάπλωσή της (Σαρρής, 2020).

Έτσι, το 1969 η γρίπη εξαπλώθηκε στην Ευρώπη, όπου η Γαλλία συγκεκριμένα θρήνησε 31.226 θύματα. Επιπλέον, εκτός από τους πολιτικούς, ούτε οι επιστήμονες έδειξαν ιδιαίτερη προσοχή, αφού στο διεθνές συνέδριο του ΠΟΥ στην Ατλάντα, τον Οκτώβριο του 1969, εκτίμησαν λανθασμένα ότι η πανδημία είχε τελειώσει. Το ότι η εκτίμηση ήταν λάθος επιβεβαιώθηκε από τον θάνατο χιλιάδων ατόμων τους επόμενους δυο μήνες (Σαρρής, 2020).

Ο ιός HIV-AIDS (1981)

Ο συγκεκριμένος ιός εμφανίστηκε για πρώτη φορά στις αμερικανικές κοινότητες των ομοφυλόφιλων, αλλά πιστεύεται ότι αναπτύχθηκε από κάποιον ιό χιμπατζή από την Δυτική Αφρική τη δεκαετία του 1920. (15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της Ιστορίας).

Το AIDS, όπως ονομάστηκε η ασθένεια, καταστρέφει το ανοσοποιητικό σύστημα του ατόμου με αποτέλεσμα τον θάνατο που πάσχοντος από ασθένειες τις οποίες φυσιολογικά ένας υγιής οργανισμός μπορεί να καταπολεμήσει.

Αυτές ήταν οι μεγαλύτερες πανδημίες που αντιμετώπισε η ανθρωπότητα κατά τη διάρκεια των αιώνων και είχαν μεγάλη επίδραση στη διαμόρφωση του κόσμου όπως είναι σήμερα. Οι απώλειες εκατομμυρίων ανθρώπινων ζωών, οι οικονομικές επιπτώσεις καθώς και η επιρροή σε σημαντικούς πολέμους συνέβαλαν στην αλλαγή της ροής της ανθρώπινης ιστορίας με τις ποικίλες επιπτώσεις. (15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της Ιστορίας).

Νέα Γρίπη του Ιού A, H1N1 (2009-2010)

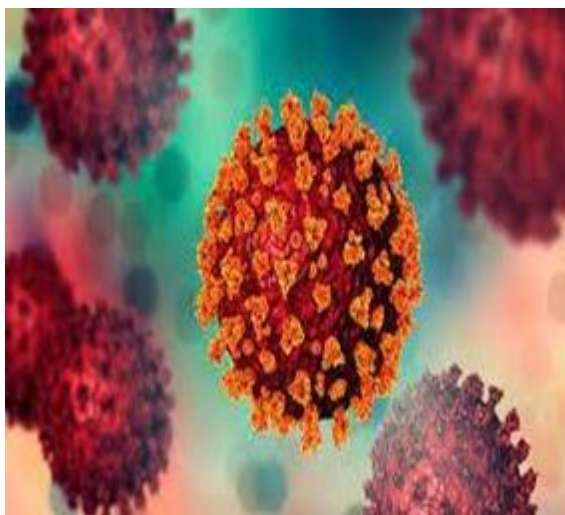
Το 2009 έκανε την εμφάνισή της η πρώτη πανδημία του 21^{ου} αιώνα γνωστή ως γρίπη A (H1N1) σύμφωνα με τον ΠΟΥ ή ιός της νέας γρίπης (novel flu virus), σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πιο γνωστή όμως, είναι ως «γρίπη των χοίρων», αν και αυτή η ονομασία δεν ανταποκρίνεται στην πραγματική της προέλευση, αφού πρόκειται για μετάλλαξη που προήλθε από τέσσερις προϋπάρχουσες μορφές του ιού (μία από τη γρίπη των πτηνών, μία από την κοινή γρίπη, και δυο από τη γρίπη των χοίρων ([Δούκισσας, Καλογήρου, & Καραγεώργη, 2019](#))).

Το νέο αυτό στέλεχος εμφανίστηκε τον Απρίλιο του 2009 στο Μεξικό, εξαπλώθηκε στις ΗΠΑ και στη συνέχεια σε όλο τον κόσμο. Ο ΠΟΥ στις 11 Ιουνίου 2009 κήρυξε τη νέα πανδημία γρίπης A (H1N1), ενώ η εξάπλωση του ιού ευνοήθηκε από τις αυξημένες παγκόσμιες εμπορικές συναλλαγές και τα ταξίδια, και είχε ως αποτέλεσμα να μολυνθεί μέσα σε έξι εβδομάδες πληθυσμός όπου οι προηγούμενες πανδημίες χρειάστηκαν το διάστημα των έξι μηνών. Μέχρι τον Ιούλιο εξαπλώθηκε σε 122 χώρες, με 134.000 κρούσματα και 800 θανάτους. Το τέλος της πανδημίας κηρύχθηκε από τον ΠΟΥ τον Αύγουστο του 2010. Οι ηλικιακές ομάδες οι οποίες επηρεάστηκαν από τη γρίπη ήταν κυρίως νεότερες (νεαροί ενήλικες, παιδιά και έγκυες).

Δεν υιοθετήθηκε κάποιο ενιαίο σχέδιο αντιμετώπισης της πανδημίας, αλλά κάθε χώρα την αντιμετώπισε ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούσαν. Χρησιμοποιήθηκαν φαρμακευτικές

αγωγές και εφαρμόστηκαν μέτρα που βασίστηκαν στην πρόληψη, στους βασικούς κανόνες υγιεινής, στον εμβολιασμό και τη χρήση αντιγριπικών φαρμάκων. ([Δούκισσας Λεωνίδα|Καλογήρου Σταμάτης|Καραγεώργη Αθανασία, 2019](#))

Η πανδημία του COVID-19

Ε.6 Ο κορωνοϊός SARS-CoV-2, ο ιός που προκαλεί το Covid-19, επιστημονικά ακριβής τρισδιάστατη απεικόνιση που δείχνει επιφανειακές αιχμές του ιού

Η δεύτερη πανδημία του 21ου αιώνα ξεκίνησε να πλήττει την ανθρωπότητα από τις αρχές του Δεκέμβρη του 2019 και είναι γνωστή πλέον ως πανδημία του κορωνοϊού - Covid – 19. Σύμφωνα με τους Hua και Shaw όπως έγραψαν στο ηλεκτρονικό περιοδικό << International Journal of Enviromental Research and Public Health >> (2020), ο ιός πρωτοεμφανίστηκε στην Γιουχάν της Κίνας στις αρχές Δεκεμβρίου του 2019 και γνωστοποιήθηκε στα τέλη Δεκεμβρίου - αρχές Ιανουαρίου του 2020. Την τρίτη εβδομάδα του Ιανουαρίου κηρύχθηκε ως κατάσταση έκτακτης ανάγκης από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ). Η παθολόγος - λοιμωξιολόγος Ελένη Πατρόζου, αναφέρει στο άρθρο της “Κορωνοϊός Covid-19” στο ηλεκτρονικό περιοδικό “Υγεία”(2020) ότι η νόσος προκλήθηκε από τον ιό SARS-CoV-2 και αποτελεί ένα νέο στέλεχος κορωνοϊού ο οποίος μέχρι τώρα δεν είχε απομονωθεί στον άνθρωπο (Πατρόζου, 2020)

Οι κορωνοϊοί είναι μια ομάδα ιών, οι οποίοι προκαλούν ήπιες αναπνευστικές λοιμώξεις στον άνθρωπο αλλά και στα ζώα. Συνήθως ένας κορωνοϊός θα μολύνει τους περισσότερους ανθρώπους τουλάχιστον μία φορά κατά τη διάρκεια της ζωής τους και προκαλεί ήπια ή και μέτρια συμπτώματα, τα οποία μοιάζουν με συμπτώματα κοινού κρυολογήματος. (Πατρόζου, 2020)

Παρόλο που είναι σπάνιο να μεταλλαχθεί, μπορεί αυτό να συμβεί, όπως έγινε στο παρελθόν με τους ιούς SARS (2003) και MERS (2012). Όταν εμφανίζεται ένας νέος ιός ο οποίος μολύνει τους ανθρώπους, δυστυχώς κανένας δεν έχει ανοσία σε αυτό. Ο ιός αυτός εξαπλώθηκε ευρέως, με ταχύτατους ρυθμούς και προκάλεσε παγκόσμια ανησυχία με αποτέλεσμα να κηρυχθεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) ως πανδημία. (Πατρόζου, 2020). Όπως οι περισσότεροι ιοί, και ο συγκεκριμένος μεταδίδεται από άνθρωπο σε άνθρωπο με τα σταγονίδια από τον βήχα ή το φτέρνισμα και τα συμπτώματα εμφανίζονται εντός δύο έως πέντε ημερών από την στιγμή της μόλυνσης (Πατρόζου, 2020). Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας ο κάθε ασθενής κολλάει κατά μέσο όρο 1,4 με 2,5 άλλα άτομα, συγκριτικά με την εποχική γρίπη, όπου κάθε ασθενής μπορεί να κολλήσει κατά μέσο όρο 1,3 άλλα άτομα. (Πατρόζου, 2020)

Σύμφωνα με τον Εθνικό Οργανισμό Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ), τα χαρακτηριστικά συμπτώματα του Covid-19 είναι τα εξής:

- Πυρετός
- Ξηρός βήχας
- Καταβολή Δύσπνοια

Άλλα συναφή συμπτώματα μπορεί να είναι:

- Πονόλαιμος
- Αρθραλγίες/Μυαλγίες
- Ρινική συμφόρηση

Μερικοί ασθενείς μπορεί να εμφανίσουν έντονη δύσπνοια, ίσως και πνευμονία με αποτέλεσμα να χρειαστεί η άμεση μεταφορά και νοσηλεία τους στο νοσοκομείο.

Αν και ο ιός μπορεί να προσβάλει το κάθε άτομο αδιακρίτως ηλικίας ή σωματικής κατάστασης, υπάρχουν κάποιες ευπαθείς ομάδες, στις οποίες ο ιός μπορεί να εξελιχθεί και να επιδεινωθεί ακραία καθώς μπορεί να οδηγήσει μέχρι και στο θάνατο του ασθενή. Σύμφωνα με τον ΕΟΔΥ οι ομάδες υψηλού κινδύνου είναι κυρίως:

- Οι ηλικιωμένοι
- Οι καρδιοπαθείς
- Άτομα με σακχαρώδη διαβήτη
- Άτομα με ηπατοπάθειες

Άτομα με πνευμονοπάθειες

Στην ευρωπαϊκή ζώνη του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) όπου υπάρχουν 53 χώρες καθώς και η Ρωσία, μέχρι στιγμής έχουν καταγραφεί επισήμως 7,25 εκατομμύρια κρούσματα κορονοϊού και περίπου 250.000 θάνατοι σύμφωνα με τον ΠΟΥ.

Ε.7 Η απάντηση των Ηνωμένων εθνών στον Covid-19

Σε ολόκληρο τον κόσμο έχουν καταγραφεί συνολικά 39.170.483 κρούσματα, ενώ οι θάνατοι είναι 1.102.926, καθώς και 29.378.708 οι ασθενείς που έχουν αποθεραπευτεί. (“COVID-19: «Πολύ ανησυχητική» η εξέλιξη της πανδημίας- Πάνω από 39 εκατ. κρούσματα παγκοσμίως”, 2020). Το πρώτο κρούσμα κορονοϊού στην Ελλάδα ανακοινώθηκε τέλη Φεβρουαρίου του 2020. Η κυβέρνηση πήρε άμεσα τα απαραίτητα μέτρα για να εμποδίσει την εξάπλωση του ιού, θέτοντας σταδιακά την χώρα σε κατάσταση καραντίνας.

Έτσι, αρχικά έκλεισαν τα σχολεία και τα πανεπιστήμια, στη συνέχεια ακολούθησαν τα εμπορικά κέντρα, τα καταστήματα, κέντρα εστίασης, οι καφετέριες κλπ. μέχρι τις 23 Μαρτίου, όπου επιβλήθηκε καθολική απαγόρευση κυκλοφορίας. Στις 4 Μαΐου του 2020 ξεκίνησε ξανά σταδιακά η άρση των μέτρων. Παρόλο που κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών τα μέτρα ήταν πιο ευέλικτα και τα κρούσματα φαινόταν να παραμένουν σταθερά χωρίς ραγδαία επιδείνωση της κατάστασης, στις αρχές του φθινοπώρου, δηλαδή από τα **μέσα του Σεπτεμβρίου** και στη συνέχεια, η κατάσταση ξεκίνησε να επιδεινώνεται τρομακτικά. Τα κρούσματα αυξάνονταν απότομα από τη μία μέρα στην άλλη με αποτέλεσμα η κυβέρνηση να πρέπει να αναλάβει δράση και να προβεί σε νέα μέτρα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ένα **δεύτερο καθολικό lockdown** σε ολόκληρη τη χώρα το οποίο εφαρμόστηκε στις 4 Νοεμβρίου του 2020.

E.8

Επιστημονικό συνέδριο για τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική κοινωνία

Η πανδημία COVID-19 είχε σοβαρές συνέπειες τόσο στην Ελλάδα όσο και παγκοσμίως. Πέρα από την εξάπλωσή της και τις προσπάθειες αντιμετώπισης των συνεπειών της στον ανθρώπινο οργανισμό, αποτέλεσε μια πρωτόγνωρη εμπειρία για τον σύγχρονο κόσμο, ο οποίος έχει αλλάξει δραματικά από την τελευταία φορά που έκανε την εμφάνισή της μια αντίστοιχη πανδημία.

Οι συνέπειες της πανδημίας ήταν –και εξακολουθούν να είναι– πολύπλευρες και αχαρτογράφητες και επηρέασαν κάθε έκφανση της σύγχρονης κοινωνικοοικονομικής ζωής. (Λιαργκόβας, Γούλας & Αποστολόπουλος, 2022) Θα χρειαστεί να δοθεί ιδιαίτερη μέριμνα στον άξονα της ψυχολογίας, καθώς γίνεται εμφανές ότι η κρίση της πανδημίας έχει επηρεάσει ασύμμετρα τις διάφορες δημογραφικές κατηγορίες εργαζομένων, κάτι που υποδηλώνει την ανάγκη για λήψη εξατομικευμένων μέτρων.

Οι προσπάθειες επομένως της πολιτείας θα πρέπει να επικεντρωθούν στη συστηματοποίηση της παρακολούθησης των επιπτώσεων αυτών των κοσμοϊστορικών γεγονότων.

2^ο Κεφάλαιο: Οι επιπτώσεις της πανδημίας covid-19 σε διεθνές επίπεδο

2.1. Οι επιπτώσεις της πανδημίας covid-19 στην Ασία

Στην Ασία, όπου κατά παραδοχή ξεκίνησε η πανδημία Covid-19 όπου εντοπίστηκε και το πρώτο κρούσμα, παρατηρήθηκαν αναστολές εργασίας σε μεγάλους οργανισμούς είτε εθελοντικά, είτε με εντολή της κυβέρνησης. Αυτό φυσικά είχε ως επακόλουθο να χαθούν αρκετές θέσεις εργασίας. Ειδικότερα στην Κίνα, όπου αναφερόμαστε σε μια χώρα που ασχολείται κατεξοχήν με τον πολιτισμό, ανέστειλαν την λειτουργία τους αρκετά μουσεία, βιβλιοθήκες και θέατρα. Σύμφωνα με την εφημερίδα ([the diplomat](#), 2021) η μείωση των θέσεων εργασίας το 2020 ήταν κατά 3,2% μεγαλύτερη (10,6 εκατομμύρια λιγότεροι εργαζόμενοι σε απασχόληση) από ό,τι αναμενόταν στη προ κορονοϊού εκτίμηση. Καταγράφηκαν απώλειες 8,4% σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο του 2019. Δεν είχε προηγηθεί τίποτα αντίστοιχο ακόμη και σε προηγούμενες κρίσεις. Σύμφωνα με άλλο δημοσίευμα του ([BIMP-EAGA](#) 2022) στην Ασία επηρεάστηκαν περισσότερο οι νέοι και οι γυναίκες. Συγκεκριμένα τα ποσοστά που αναφέρονται μέσα στη έρευνα είναι πολύ υψηλά. Τα παραπάνω προκάλεσαν αλλαγές και στις οικογενειακές σχέσεις. Μετά τις μεγάλες απώλειες θέσεων εργασίας αλλά και την προσαρμογή των ατόμων στην τηλεργασία, η καθημερινότητα των μελών της οικογένειας άλλαξε. Αρχικά το οικογενειακό εισόδημα δεν είναι το ίδιο, τα παιδιά απομονώθηκαν από τους γονείς και κουβαλούν μεγάλο φορτίο της τοξικότητας των προβλημάτων του σπιτιού. Επιπρόσθετα, τα παιδιά έχασαν ένα πολύτιμο έτος μάθησης είτε γιατί η τηλεκπαίδευση δεν ανταποκρίθηκε πλήρως στις ανάγκες , είτε διότι τα σχολεία δεν λειτούργησαν σε πολλές περιπτώσεις. Σίγουρα στις φτωχότερες Ασιατικές χώρες όλα τα παραπάνω αποτέλεσαν κίνητρο για τα παιδιά να αφήσουν το σχολείο. Στις πιο ανεπτυγμένες χώρες, όπως στην Κίνα και την Ιαπωνία, το σύστημα υγείας παρά την μεγάλη πίεση που δέχτηκε από την συχνότητα των κρουσμάτων κατάφερε να αντέξει, και να πειραματιστεί σε θεραπείες αντιμετώπισης. Το ίδιο δεν συνέβη στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες που λόγω των συνθηκών διαβίωσης και των ελάχιστων πόρων δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν στον ίδιο βαθμό. Η πανδημία Covid 19 δημιούργησε αποξένωση σε όλα τα άτομα ανεξαρτήτως ηλικίας.. Οι κυβερνήσεις στην προσπάθεια τους να ελέγξουν την κατάσταση επέβαλαν πολύ σκληρά lockdown σε ορισμένες πόλεις ή ακόμα και χώρες της Ασιατικής ηπείρου. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Σαγκάης και του Πεκίνου, των δυο μεγαλύτερων πόλεων της Κίνας. Σύμφωνα με το ([UNODC](#)) αυξήθηκε η χρήση ναρκωτικών, αλλά και συνθετικών ναρκωτικών, καθώς και αντικαταθλιπτικών και ηρεμιστικών χαπιών. Τέλος αξίζει να αναφερθούμε και στο αίσθημα ρατσισμού που αναπτύχθηκε για τους Ασιάτες καθώς τους θεώρησαν υπεύθυνους για την ανάπτυξη και την μετάδοση της νόσου. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το (Associated Press) σημειώθηκαν πάνω από 9.000 περιστατικά ρατσιστικής βίας κατά Ασιατών.

2.2. Οι επιπτώσεις της πανδημίας covid 19 στην Αμερική

Η Αμερικάνικη ήπειρος δεν ήταν εξίσου έτοιμη να δεχθεί τα πλήγματα του κορονοϊού στους τομείς της οικονομίας, της υγείας αλλά και των κοινωνικών σχέσεων των ατόμων. Ειδικότερα ο Πρόεδρος των Ηνωμένων πολιτειών (Ντόναλντ Τράμπ) επικρίθηκε από την κοινή γνώμη για τον τρόπο που αντέδρασε στην διαχείριση της πανδημίας. Κατηγορήθηκε ότι έκανε παραπλανητικούς ισχυρισμούς, ότι δεν είχε επάρκεια πληροφοριών και γενικότερα υποτίμησε την πανδημία. Σύμφωνα με το ινστιτούτο [Center on budget and Policy priorities](#) δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι έχασαν την δουλειά τους τους πρώτους μήνες της πανδημίας. Ενώ άρχισε η απασχόληση να ανακάμπτει, η ανεργία παρέμεινε υψηλή σε όλη τη διάρκεια του 2020. Επιπλέον υπήρξαν σοβαρές αναφορές από πολλά νοικοκυριά, ότι είχαν πολύ λίγα χρήματα για να δαπανήσουν για φαγητό. Στις αρχές του 2022 λιγότεροι άνθρωποι απασχολούνται από ό,τι πριν από την πανδημία.

Οι επιπτώσεις της πανδημίας ήταν μεγάλες, αλλά παραμένουν ιδιαίτερα σημαντικές μεταξύ των εγχρώμων, των Λατίνων και άλλων ανθρώπων. Αυτές οι δυσανάλογες επιπτώσεις αντικατοπτρίζουν σκληρές, μακροχρόνιες ανισότητες —που συχνά προέρχονται από δομικό ρατσισμό— στην εκπαίδευση, την απασχόληση, τη στέγαση και την υγειονομική περίθαλψη που επιδείνωσε η κρίση. Γενικότερα παρατηρήθηκαν δυσκολίες στην πληρωμή των ενοικίων σε πολλά νοικοκυριά, όπως και στα λειτουργικά έξοδα συντήρησης των μελών της οικογένειας, δηλαδή, έξοδα αυτοκινήτου, κόστη για ιατρική περίθαλψη και μαθητικά δίδακτρα. Οι δυσκολίες αυτές ήταν ακόμη πιο έντονες στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Επιπρόσθετα πολλοί άνθρωποι παρέμειναν σε χαμηλά αμειβόμενες εργασίες, με τον φόβο μήπως χάσουν εντελώς την δουλειά τους. Όσον αφορά το σύστημα υγείας και αντιμετώπισης της πανδημίας, πάρθηκαν κάποια μέτρα ενίσχυσης των νοικοκυριών τα οποία δεν έλυσαν τα προβλήματα. Αντίθετα, μέχρι τον Φεβρουάριο του 2021 εικοσιεπτά εκατομμύρια Αμερικανοί είχαν νοσήσει και τετρακόσιες εβδομήντα χιλιάδες είχαν χάσει την ζωή τους. Όλα αυτά οφείλονταν σε κάποιες σκοταδιστικές αντιλήψεις που επικράτησαν εκείνη την περίοδο από τους κυβερνώντες, αλλά και στην μείωση των δαπανών για την υγεία από το 2002 έως το 2019 από το 3,21% στο 2,45% σύμφωνα με την εφημερίδα [τα ΝΕΑ.\(Σοκάρει τις ΗΠΑ μελέτη για την Covid : Τραμπ και σύστημα Υγείας «σκότωσαν» 190.000 Αμερικανούς! \)](#)

2.3. Οι επιπτώσεις της πανδημίας covid-19 στην ευρωπαϊκή ένωση

Στις 23 Απριλίου του 2020 οι ηγέτες της ευρωπαϊκής ένωσης αποφάσισαν να ξεκινήσουν τις προσπάθειες για να δημιουργηθεί ένα ταμείο ανάκαμψης ώστε -να μετριάσουν τις επιπτώσεις της κρίσης. Στις 21 Ιουλίου 2020, κατέληξαν στην δημιουργία του << NEXT GENERATION EU>>, μια προσπάθεια ανάκαμψης 750_δισεκατομμυρίων ευρώ προκειμένου να αντιμετωπιστεί

η κρίση που προκλήθηκε από την πανδημία. Τα περισσότερα κρούσματα εντοπίστηκαν στην Ισπανία, την Ιταλία, την Γαλλία και την Γερμανία. Κατά την διάρκεια της πανδημίας σημειώθηκαν μεγάλες αυξήσεις στις τιμές των προϊόντων ενέργειας , αλλά και σε βασικά είδη διατροφής. Επιπρόσθετα μειώθηκαν οι επενδύσεις σε πολύ μεγάλο βαθμό, και δευτερευόντως ακυρώθηκαν πολλές αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Δεν μπορεί να εκτιμηθεί επίσης το κόστος των απωλειών στον τομέα του τουρισμού, ενώ οι πολίτες των κρατών μελών της ένωσης, υπέμειναν αρκετούς περιορισμούς στις μετακινήσεις, αλλά και πολλά lockdown. Στην Ιταλία και την Ισπανία η κατάσταση ήταν σχεδόν ανεξέλεγκτη καθώς πολλοί άνθρωποι έχασαν την ζωή τους ακόμη και στον δρόμο. Όσον αφορά την εργασία, καθιερώθηκε το μοντέλο της τηλεργασίας, ενώ οι εταιρίες έπειτα από κρατικές παρεμβάσεις έλαβαν μέτρα προστασίας των εργαζομένων, όπως η χρήση μάσκας σε κλειστούς χώρους. Έγιναν υποχρεωτικά επίσης τα test covid. [\(ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ\)](#)

Παρατηρήθηκε επίσης και εδώ μεγάλη αύξηση στην χρήση ναρκωτικών ουσιών λόγω των ψυχολογικών επιπτώσεων από τις απαγορεύσεις της πανδημίας, σύμφωνα με την έκθεση του οργανισμού της Ευρωπαϊκής ένωσης για τα ναρκωτικά. Φαίνεται ότι αυξήθηκε η ζήτηση αλλά και η παραγωγή τους. Τα ναρκωτικά επίσης είναι συνδεδεμένα με ασθένειες όπως η ηπατίτιδα για τους χρήστες ενέσιμων ναρκωτικών, αλλά και με προβλήματα που προέρχονται από την χημική τους σύνθεση. [\(Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά: Τάσεις και εξελίξεις. 2022\)](#)

3^οΚεφάλαιο: Οι επιπτώσεις της πανδημίας Covid 19 στην Ελλάδα

3.1. Τομέας της υγείας

3.1.1. Υγειονομική κρίση

Η Ελλάδα, λίγο πριν το ξέσπασμα της πανδημίας είχε να διαχειριστεί μια σειρά από γεωπολιτικές προκλήσεις, όπως τις σχέσεις της με την Τουρκία, τις μεταναστευτικές ροές και τα προβλήματα στην οικονομία.

Η νέα μεγάλη πρόκληση της χώρας μας αναδύθηκε με την εμφάνιση της πανδημίας του COVID-19. Όλες οι ελλείψεις στο σύστημα υγείας βγήκαν στην επιφάνεια με την έλευση της πανδημίας.

Οι ΜΕΘ που είχε στη διάθεσή της η χώρα τον Μάρτιο του 2020 αντιστοιχούσαν σε 6 ανά 100.000 κατοίκους, αριθμός σχεδόν μισός από τον μέσο όρο της Ευρώπης που ήταν 11,5 ανά 100.000 κατοίκους. Επιπλέον, λόγω της προσφυγικής κρίσης, όπου από το 2014 πολυάριθμες ροές μεταναστών εισέρχονταν στην Ευρώπη και ένας μεγάλος αριθμός προσφύγων εγκαταστάθηκε σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, και με την Τουρκία να προωθεί διαρκώς μετανάστες στα σύνορα, η χώρα μας αναγκάστηκε να κηρύξει ως έκτακτη ανάγκη την ενίσχυση των συνόρων. Στόχος ήταν από τη μια μεριά να εμποδίσει την παράνομη προσέλευσή τους και ταυτόχρονα να προστατεύσει τους πολίτες της από την επικίνδυνη και ταχύτερη εξάπλωση της πανδημίας ([ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ](#)).

Όμως, η Ελλάδα παρά τα προαναφερόμενα προβλήματα αντέδρασε άμεσα σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρώπης, υιοθετώντας από την αρχή αυστηρά μέτρα, όπως την επιβολή της καραντίνας και τα lockdown, και κατάφερε έτσι να διατηρήσει τα χαμηλότερα ποσοστά θνησιμότητας στην Ευρώπη. Αμέσως μετά την εκδήλωση του πρώτου κρούσματος στις 28/02/2020 τέθηκαν σε εφαρμογή τα πρώτα μέτρα στις περιοχές όπου εμφανίστηκε αρχικά ο ιός (Ηλεία, Αχαΐα, Ζάκυνθο), ενώ σε καθημερινή βάση υπήρχε ενημέρωση σε όλα τα ΜΜΕ σχετικά με την εξέλιξη της πανδημίας, καθώς και την εφαρμογή νέων μέτρων από τους εκπροσώπους της ομάδας διαχείρισης κρίσεων. ([ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ](#))

Στις 23 Μαρτίου 2020 επιβλήθηκε το καθολικό lockdown, με την απαγόρευση της άσκοπης μετακίνησης και τα sms, που είχε ως στόχο τον περιορισμό της εξάπλωσης του ιού και την προστασία των ευπαθών ομάδα αλλά και την ενίσχυση του ευάλωτου συστήματος υγείας.

Τα μέτρα αυτά ήταν:

Ενίσχυση του συστήματος υγείας με προσλήψεις 2.000 ατόμων (νοσηλευτών και ιατρών)

Αύξηση σε κλίνες των ΜΕΘ

Αναστολή και ανάκληση αδειών του υγειονομικού προσωπικού

Ακύρωση οποιαδήποτε μορφής εκδηλώσεων

Διακοπή λειτουργίας όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων
Χορήγηση άδειας ειδικού σκοπού σε γονείς ανήλικων μαθητών
Αναστολή λειτουργίας επιχειρήσεων εκτός από φαρμακεία, υπηρεσίες τροφίμων, υπηρεσίες υγείας, βενζινάδικα, φούρνους, συνεργεία, delivery τροφίμων
Αναστολή λειτουργίας Ξενοδοχειακών Μονάδων
Απαγόρευση εισόδου σε πολίτες τρίτων χωρών και αναστολή πτήσεων από και προς Ισπανία, Γερμανία, Ολλανδία, Ιταλία, Ην. Βασίλειο και Τουρκία
Αναστολή Θρησκευτικών δραστηριοτήτων
Αυστηρός έλεγχος κυκλοφορίας των πολιτών και επιβολή προστίμων από την αστυνομία, σε όσους κινούνταν άσκοπα
Χρήση μάσκας σε κλειστούς αλλά και σε εξωτερικούς χώρους
Διαφημιστικές καμπάνιες για τη σωστή ενημέρωση και συμβουλές προς τους πολίτες

Μέχρι τις 4 Μαΐου 2020 όπου άρχισε η σταδιακή άρση των μέτρων, η προαναφερόμενη στρατηγική της χώρας μας αποδείχθηκε πετυχημένη αφού το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στη χώρα μας τα θύματα ήτα 14 ανά 1.000.000 κατοίκων, ενώ αντίστοιχα στην Ευρωπαϊκή Ένωση ανερχόταν στα 243 θύματα. (ΕΟΔΥ 2020)

Το δεύτερο κύμα όμως της πανδημίας δεν κατάφερε να ελεγχθεί όπως το πρώτο, αφού ο ιός επανήλθε μεταλλαγμένος και περισσότερο μεταδοτικός, με σημαντική αύξηση τόσο στον αριθμό των κρουσμάτων όσο και των θυμάτων.

Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα να επιβληθούν νέα και αυστηρότερα μέτρα, όπου πέραν των προαναφερόμενων απαγορεύθηκε και η μετακίνηση των πολιτών από νομό σε νομό. Ταυτόχρονα ο εμβολιασμός συνέβαλε στον περιορισμό των θυμάτων.

Με στόχο την τόνωση της οικονομίας, η κυβέρνηση παρείχε επίδομα ύψους 800 ευρώ στις επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους που είχαν ανασταλεί οι άδειές τους. Επιπλέον, μείωσε τον ΦΠΑ στα προϊόντα υγιεινής, έδωσε παράταση στις φορολογικές υποχρεώσεις των επιχειρήσεων και προσπάθησε να ενισχύσει τον τουρισμό αφού το 2020 σε σχέση με το 2019 χάθηκαν 13,86 δις από τον εισερχόμενο τουρισμό, παραχωρώντας vouchers μέσω του κοινωνικού τουρισμού. Από τις 14/05/2021 μέχρι και σήμερα δεν έχει κριθεί απαραίτητο να εφαρμοσθούν ξανά τα τόσο ασφυκτικά μέτρα. Θεωρείται όμως αναγκαία η χρήση μάσκας στους χώρους όπου υπάρχει συνωστισμός, σε υπηρεσίες υγείας, ενώ στα μέσα μαζικής μεταφοράς είναι υποχρεωτική.

3.1.2. Δημόσια υγεία

Το σύνολο των κρουσμάτων του ιού που είχαν επιβεβαιωθεί στη χώρα μας στα τέλη του 2022 είναι 5.548.487 και οι νεκροί 34.779. Το Εθνικό Σύστημα Υγείας, μετά από την πίεση που δέχθηκε με τα προηγούμενα κύματα της πανδημίας, είχε ως αποτέλεσμα την εξουθένωση ψυχική και σωματική κυρίως των εργαζομένων της πρώτης γραμμής. Από τη στιγμή όπου τα ποσοστά εμβολιασμού άρχισαν να αυξάνονται, τότε βοηθήθηκε σημαντικά το σύστημα υγείας, καθώς μειώθηκαν οι βαριά νοσούντες και τα θύματα.

Ένα άλλο πλήγμα στη δημόσια υγεία, είναι το **σύνδρομο Long Covid**, όπου περιλαμβάνει συμπτώματα όπως απώλεια γεύσης, όσφρησης, κόπωση, σε άτομα που είχαν ήδη προσβληθεί από την λοίμωξη. Μελέτες που έχουν γίνει, υποστηρίζουν ότι το 30% των ατόμων τα οποία θα νοσήσουν από τον Covid-19 θα αποκτήσουν το συγκεκριμένο σύνδρομο, ενώ ένας στους πέντε θα εμφανίσει βλάβες σε ζωτικά όργανα (καρδιά, πνεύμονες, ήπαρ). Δυσμενείς επιπτώσεις από τη λοίμωξη παρατηρήθηκαν και στη μυοσκελετική υγεία, ιδιαίτερα στα άτομα με υπάρχουσες ορθοπαιδικές παθήσεις, καθώς επίσης και η έλλειψη βιταμίνης D, λόγω του ότι μειώθηκε ή απουσίασε εντελώς η έκθεση των ατόμων στον ήλιο.

Παράλληλα, εξαιτίας του εγκλεισμού και της χρήσης μάσκας αποδυναμώθηκε το ανοσοποιητικό σύστημα του πληθυσμού. Κυρίως τα μικρά παιδιά έχασαν τη δυνατότητα ανοσίας σε ιούς με αποτέλεσμα από τον Μάρτιο του 2021 να υπάρχει έντονη έξαρση κρουσμάτων από τον ιό του αναπνευστικού RSV.

3.2. Ψυχολογικές επιπτώσεις

Οι επιπτώσεις στην ψυχολογία των ατόμων από την επιβολή της αυστηρής καραντίνας οδήγησε τον πληθυσμό σε ποικίλες ακραίες συμπεριφορές, εξαγρίωσης, θυμού, αγανάκτησης αλλά και κατάθλιψης, οι οποίες συνήθως έκαναν την εμφάνισή τους αργότερα, προς το τέλος της κρίσης και δύνανται να έχουν μεγάλη διάρκεια.

Ένα άλλο αξιοσημείωτο συναίσθημα της πανδημίας, είναι ο **φόβος του θανάτου**, της αδυναμίας του ατόμου να προστατεύσει και να φροντίσει τους οικείους του ή ακόμα και ο φόβος του κοινωνικού στιγματισμού σε περίπτωση που νοσήσει.

3.2.1. Ψυχολογικές επιπτώσεις σε παιδιά – εφήβους – οικογένεια

Οι ηλικιακές ομάδες οι οποίες αποδείχτηκαν ιδιαίτερα ευαίσθητες στις συνθήκες απομόνωσης ήταν οι έφηβοι και τα παιδιά, που απορρόφησαν εύκολα τα αρνητικά συναισθήματα των γονιών τους, οι οποίοι βυθίστηκαν στις συνέπειες που επέφερε η κρίση της πανδημίας. Προσπαθώντας να προσαρμοστούν στην νέα πραγματικότητα έγιναν ευερέθιστοι, σκληροί, παραβατικοί, πειστικοί και τιμωρητικοί απέναντι στα παιδιά τους, διαφορώντας για τις συναισθηματικές και σωματικές τους ανάγκες. Στην παιδική και εφηβική ηλικία, που αντιστοιχεί στην ηλικιακή ομάδα των 0-19 ετών, οι επιδράσεις της πανδημίας έχουν μακροχρόνιες επιπτώσεις στη σωματική και ψυχοκοινωνική υγεία.

Σύμφωνα με τον Καθηγητή της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας κ. Λοΐζο, 2021), η διακοπή των σχολικών και εξωσχολικών δραστηριοτήτων, ο εγκλεισμός τους και η αποστασιοποίηση από τους συνομήλικους τους σίγουρα επηρέασε τη διάθεσή τους και προκάλεσε τόσο σε ψυχοκοινωνικό όσο και εκπαιδευτικό επίπεδο, τα παρακάτω:

Παραμέληση της σωματικής και ψυχικής τους υγείας

Αύξηση του άγχους και της ανασφάλειας στο οικογενειακό περιβάλλον

Στέρξη δικαιωμάτων

Αυξανόμενα επίπεδα κακοποίησης

Βαριές ζημιές στην εκπαίδευσή τους

Απώλεια εμπειριών παιδικής ηλικίας

Σχολική αποχή, λόγω κλεισίματος σχολείων

Απομόνωση και μοναξιά

Αισθήματα ανασφάλειας και φόβων με αποδιοργάνωση της σταθερής τους ρουτίνας

Προβλήματα ψυχικής υγείας:

α) νεοεμφανιζόμενα ή

β) επιδεινούμενα σε προϋπάρχουν υπόστρωμα

Διατροφικές διαταραχές, παχυσαρκία

Διαταραχές ύπνου

Αναδεικνύεται παράλληλα ο ρόλος της οικογένειας η οποία θα πρέπει σε αντίστοιχες περιπτώσεις να λειτουργεί ως αντίβαρο. Παρά τα προβλήματα που βιώνει, είναι ένας ζωτικός πυρήνας που θα πρέπει να μπορεί να απορροφήσει τις αρνητικές επιδράσεις και να ανασκευάσει τον αντίκτυπό τους στην ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. (Μαρίνα Οικονόμου)

3.2.2 Ψυχολογικές επιπτώσεις στα άτομα τρίτης ηλικίας

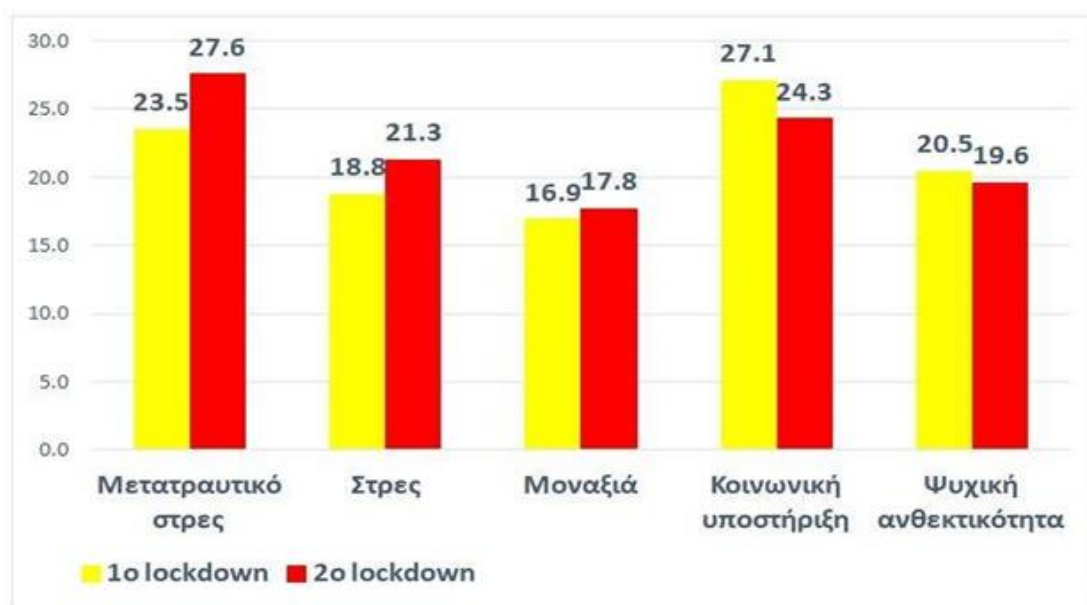
Οι ηλικιωμένοι συγκαταλέγονται στις ομάδες υψηλού κινδύνου, οι οποίες θεωρούνται πιο ευάλωτες στη μόλυνση κατά τη διάρκεια μιας πανδημίας, λόγω του ότι πολύ συχνά πάσχουν ήδη από κάποιο νόσημα. Επιπλέον, σε σύγκριση με τους νέους, έχουν σχετικά πιο αδύναμο ανοσοποιητικό σύστημα και είναι πιο πιθανό να αναπτύξουν σοβαρές ασθένειες. Για τους λόγους αυτούς, ο ηλικιωμένος πληθυσμός θεωρήθηκε «πληθυσμός υψηλού κινδύνου», για την εξέλιξη και το θάνατο από τη νόσο COVID-19. ([Νατάσσα Κουτσούρη, 2020](#)) Κατά συνέπεια, έπρεπε να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή προκειμένου ο πληθυσμός αυτής της κατηγορίας να τηρεί όχι μόνον σωστά τα προληπτικά μέτρα αλλά και για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Επιπλέον, οι άνθρωποι της τρίτης ηλικίας χρειάστηκε να αποστασιοποιηθούν από τις καθημερινές τους συνήθειες, ενώ οι επισκέψεις σε οίκους ευγηρίας και νοσοκομεία περιορίστηκαν ή και απαγορεύθηκαν, διακόπηκε έτσι η αλληλεπίδραση με τα μέλη της οικογένειάς τους και επηρεάστηκε αρνητικά τόσο η ψυχική τους υγεία όσο και η φροντίδα τους. Αυτά τα γεγονότα τους προκάλεσαν ψυχικές ασθένειες και ξύπνησαν το συναίσθημα της μοναξιάς, του ότι << Δεν είμαι απαραίτητος, είμαι ξεχασμένος, είμαι ολομόναχος >> . Αυτό εκδηλώθηκε από πλευράς τους με την αδιαφορία τήρησης της φαρμακευτικής τους αγωγής, με αυπνία και σωματική αδράνεια καθώς και με το συναίσθημα του φόβου μήπως νοσήσουν βαριά και οδηγηθούν στον θάνατο.

3.2.3. Ψυχολογικές επιπτώσεις στους εργαζόμενους

Οι πολυεπίπεδες επιδράσεις της πανδημίας αποτυπώνονται και στην κατάσταση ψυχικής υγείας του συνόλου των εργαζομένων. Η αλλαγή της κατάστασης απασχόλησης τους (από κατάσταση εργασίας σε κατάσταση ανεργίας) και η ανασφάλεια διατήρησης της εισοδηματικής τους θέσης φαίνεται να σχετίζεται στενά με την επιδείνωση της ψυχικής τους υγείας., η οποία στους Έλληνες ήταν ήδη επιβαρυνμένη εξαιτίας της οικονομικής κρίσης του 2008, ενώ και οι

αυτοκτονίες είχαν αυξηθεί κατά 33% σύμφωνα με έρευνες του ΑΠΘ. Η πανδημία διπλασίασε το ποσοστό κατάθλιψης, ενώ για τις αυτοκτονίες δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία.

Ο παρακάτω Πίνακας απεικονίζει σε ποσοστό επί τοις εκατό τις επιπτώσεις των δυο Lockdown στην ψυχική υγεία των Ελλήνων.

Δ.2: Οι επιπτώσεις του 1^{ου} και 2^{ου} lockdown στην ψυχική υγεία των Ελλήνων (σε ποσοστά επί τοις εκατό -)ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Προκύπτει ότι, το 2^ο Lockdown αύξησε τα ποσοστά μετατραυματικού στρες στο 27,6% από 23,5%, του στρες στο 21,3% από το 18,8%, και της μοναξιάς στο 17,8% από το 16,9%. Τα αυξητικά αυτά ποσοστά ενδεχομένως οφείλονται στο ότι το δεύτερο Lockdown επιβλήθηκε σε σχετικά πολύ σύντομο χρονικό διάστημα από το πρώτο και δεν άφησε στον πληθυσμό τον κατάλληλο χρόνο για να αναρρώσει. Επίσης, είναι εξίσου σημαντική στο δεύτερο Lockdown, η μείωση στα ποσοστά κοινωνικής υποστήριξης στο 24,3% από το 27,1% καθώς και της ψυχικής ανθεκτικότητας στο 19,6% από το 20,5.

3.2.4. Πώς μπορούμε να προστατευτούμε από τις ψυχολογικές συνέπειες της πανδημίας Covid-19

Ο κάθε άνθρωπος αποτελεί μια ξεχωριστή οντότητα, με διαφορετικές ανάγκες, επιθυμίες και ξεχωριστά θέλω, οπότε το να δοθεί μια απάντηση που θα καλύπτει απόλυτα τις ανάγκες του συνόλου των ατόμων για το πώς να προστατευθούν από τις ψυχολογικές συνέπειες τέτοιων

γεγονότων και στην προκειμένη περίπτωση αυτών που απορρέουν από τον Covid-19, είναι κάτι αρκετά δύσκολο. Δεν υπάρχει λοιπόν κάποια συγκεκριμένη συνταγή, γιατί κανείς μας δεν είναι άτρωτος στα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από απρόβλεπτα γεγονότα και συνθήκες, ακόμα περισσότερο όταν αυτές είναι διαρκώς κλιμακούμενες και χρειάζονται ειδική συνδρομή για να αντιμετωπισθούν. Αυτό που θα μπορούσε να γίνει σε ατομικό επίπεδο και σε γενικές γραμμές, είναι η υιοθέτηση ενός υγιεινού και ισορροπημένου τρόπου ζωής. Να καταβάλλουμε κάθε δυνατή προσπάθεια έτσι ώστε να αποβάλλουμε το άγχος και το στρες της καθημερινότητας. Να λειτουργούμε και να αντιμετωπίζουμε τα δυσάρεστα γεγονότα χωρίς υπερβολές. Ένα πολύ σημαντικό κομμάτι στη ζωή μας, είναι η διατήρηση των σχέσεων με τα αγαπημένα μας πρόσωπα, (φίλους, συγγενείς). Αυτοί οι άνθρωποι είναι η «ασπίδα προστασίας» μπροστά στα προβλήματα της ψυχικής μας υγείας. Όσο κι αν έχουμε απομακρυνθεί, εξαιτίας της πανδημίας, της καραντίνας και γενικότερα του σύγχρονου τρόπου ζωής μας που δεν μας αφήνει το χρόνο να ασχοληθούμε με τα προσφιλή μας άτομα, δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να μένουμε αμέτοχοι και απλοί παρατηρητές των γεγονότων. (Μαρίνα Οικονόμου)

Σίγουρα, η κρίση που έχει επιφέρει ο κορονοϊός έχει προκαλέσει πολλαπλές και πρωτόγνωρες ανατροπές στις ζωές όλων. Χρειάζεται ενεργή συμμετοχή και διαρκής συντονισμός των κρατικών υπηρεσιών σε συνεργασία με εθελοντικές ή φιλανθρωπικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, των οποίων ο ρόλος θα είναι καθοριστικός. Χρειάζεται να ληφθούν δυναμικά και αναπροσαρμοζόμενα μέτρα ώστε να δοθεί η απαιτούμενη προσοχή και φροντίδα σε ευπαθή παιδιά, , σε παιδιά που έχουν σωματικές ή ψυχικές μειονεξίες ή χρόνιες παθήσεις, σε εκείνα που υποφέρουν από φτώχεια, αποκλεισμό ή βία και γενικά σε όλα όσα που καταπονήθηκαν από την ανθρωπιστική και υγειονομική πανδημία του Covid-19.

Επιπλέον, το Κράτος σε συνεργασία με τους επαγγελματίες Ειδικούς Ψυχικής Υγείας και Πρόνοιας θα πρέπει να δώσει έμφαση στην εξέταση και ανάλυση των επιπτώσεων τέτοιων έντονων γεγονότων στις ζωές των ανθρώπων, προκειμένου να διατυπώσουν έγκαιρα στρατηγικές παρέμβασης αλλά και οργάνωσης διαφόρων υπηρεσιών και προγραμμάτων για την διαχείριση των όποιων κρίσεων.

Τέλος είναι πολύ σημαντικό να εμπλουτιστεί η κοινωνία με καλλιέργεια της αλληλεγγύης, της ενσυναίσθησης και της διαφορετικότητας.

3.3. Οι κοινωνικές επιπτώσεις

Όπως είναι γνωστό και από το παρελθόν, σε όσες περιπτώσεις ο κρατικός μηχανισμός καταπάτησε τα δικαιώματα των πολιτών περιορίζοντας τις ελευθερίες τους, εμφανίστηκε ως αποτέλεσμα η ανυπακοή και η εκτροπή του κοινωνικού συνόλου. Όσο μεγαλύτερη είναι η διάρκεια μιας κρίσης, τόσο περισσότερο κλονίζεται και η εμπιστοσύνη των πολιτών απέναντι στην επιστήμη και τους κυβερνώντες, με επακόλουθο την αποστροφή τους ως προς τους περιορισμούς και τον έλεγχο της προσωπικής τους ζωής. Όπως είχε αναφέρει ο Ισραηλινός φιλόσοφος, Γιουβάλ Νάε Χαράρι, «Πολλά μέτρα έκτακτης ανάγκης επιτάχυναν ιστορικές διαδικασίες. Για πολλές δημοκρατίες αυτή ήταν μια επώδυνη διαδικασία. Από τη στιγμή που δημιουργήσαμε ένα σύστημα παρακολούθησης, αυτό θα παραμείνει εδώ. Ακόμα κι αν αποφασίσουμε ότι θα θέλουμε να επιστρέψουμε στον κόσμο χωρίς την ανίχνευση επαφών και χωρίς την παρακολούθηση της τοποθεσίας, όλα τα εργαλεία θα βρίσκονται ούτως ή άλλως εδώ».

3.3.1 Πληθυσμός

Στην είσοδό του το 2020 προοιωνιζόταν ελπιδοφόρο. Με την έξοδο της Ελλάδας από τη δύσκολη δεκαετία της οικονομικής κρίσης, οι αναπτυξιακοί δείκτες της χώρας βελτιώνονταν και οι Έλληνες έβλεπαν ακτίδα φωτός στο βάθος. Η εμφάνιση και η ραγδαία εξάπλωση του COVID 19 γονάτισε εκ νέου όχι μόνον τον ελληνικό λαό που ό,τι είχε προλάβει να σηκωθεί, αλλά και το σύνολο των ανεπτυγμένων χωρών του πλανήτη. Στα μέσα του άλλοτε ελπιδοφόρου έτους μόλις έξι στους δέκα πολίτες εργάζονταν, με τον μέσο όρο στις χώρες της ΕΕ λίγο πάνω από επτά στους δέκα και μόνο η Σουηδία αριθμούσε 8 στους δέκα εργαζόμενους. ([Eurostat,2021](#)) (Τσερβίνης,2022)

Είναι χαρακτηριστικό ότι, το 2021, ο πληθυσμός της Ελλάδας ανερχόταν σε 10,7 εκατ. κατοίκους, δηλαδή κατά 400.000 ανθρώπους μειωμένος σε σχέση με το 2011. Μελέτες προβλέπουν ότι έως το 2060 στις χώρες του ΟΟΣΑ ο πληθυσμός σε ηλικία εργασίας 20-64 χρόνων, θα παρουσιάσει κατά μέσο όρο μείωση 10%.

Στην Ελλάδα η μείωση «θα φτάσει το 35%». Μείωση του πληθυσμού, κατάρρευση των γεννήσεων, αύξηση των θανάτων, εκτόξευση της δημογραφικής γήρανσης, αρνητικό μεταναστευτικό ισοζύγιο αποτελούν το δημογραφικό πρόβλημα της Ελλάδας το 2022. Δεν είναι μόνο δημιούργημα της οδυνηρής δεκαετίας και των αλληπάλληλων κρίσεων, αλλά επιδεινώθηκε σοβαρά και από αυτές.

Δ.3 Δημογραφική απεικόνιση ανά έτος από το 1951-2021 (Εφημερίδα Καθημερινή)

Τα νέα ζευγάρια δεν αποφασίζουν εύκολα να αποκτήσουν παιδιά, εφόσον οι μισθοί είναι τόσο χαμηλοί που δυσκολεύονται ή και αδυνατούν να επιβιώσουν σε περιβάλλον ακρίβειας ακόμη και για τα στοιχειώδη αγαθά.. Επιπλέον, αυξάνεται η ηλικία των γυναικών που αποφασίζουν να γίνουν μητέρες άπαξ. Πόσο μάλλον δις και τρις...».

Τι πρέπει να γίνει

Για να αυξηθούν οι γεννήσεις –πάντα στο πλαίσιο των περιορισμών που ορίζει το υπάρχον αναπαραγωγικό δυναμικό– χρειάζονται υποδομές και δραστικές αλλαγές. «Στην Ελλάδα χρειάζεται να αντιμετωπιστούν πολλά θέματα που έχουν να κάνουν με την ισότητα των δύο φύλων, την ασυμβατότητα οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής και το κράτος πρόνοιας. Επίσης, πολύ σημαντικό ρόλο παίζει η αβεβαιότητα για το μέλλον. Δεν αποφασίζεις να κάνεις παιδιά αν δεν μπορείς να σχεδιάσεις για τα επόμενα χρόνια και αν δεν υπάρχει ένα δίχτυ ασφαλείας».

3.3.2. Ενδοοικογενειακή βία – παραβατικές συμπεριφορές ανηλίκων

Με την έναρξη της πανδημίας και σύμφωνα με έκθεση του Ταμείου Ηνωμένων Εθνών για τον πληθυσμό (UNFPA) η ενδοοικογενειακή βία και οι γυναικοκτονίες αυξήθηκαν κατά 20% στα 193 κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με στοιχεία της 2^{ης} ετήσιας έκθεσης για τη βία κατά των γυναικών την περίοδο 2019-2020 σημειώθηκαν 8 γυναικοκτονίες, ενώ το 2021 απέδειξε ότι η πανδημία του κορονοϊού προκάλεσε και την **πανδημία των γυναικοκτονιών** αφού έχασαν τη ζωή τους συνολικά 16 γυναίκες από άτομα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος (συζύγους ή συντρόφους). Ενδεικτικά μπορούμε να θυμηθούμε την Καρολάϊν, τη Βασιλική, τη Δώρα, που βρήκαν φρικτό θάνατο. Ιδιαίτερη αύξηση παρατηρήθηκε και στα ποσοστά **κακοποίησης και βίας σε βάρος των παιδιών στο 40,9%**. Σύμφωνα με το Χαμόγελο του Παιδιού και τα στοιχεία που συγκέντρωσε από την έναρξη της πανδημίας χρειάστηκαν στήριξη περίπου 21.000 οικογένειες και παιδιά. (Τσομπάνη ,2022)

Επιπλέον, ποσοστό εφήβων που μεγάλωσαν σε δύσκολα περιβάλλοντα με κακοποιητικές συμπεριφορές και κλήθηκαν να συμμετέχουν σε εξ αποστάσεως διδασκαλία την περίοδο της καραντίνας λόγω της επιδημίας, παρουσίασαν βίαιη και παραβατική συμπεριφορά, μιμούμενοι τις ακραίες συμπεριφορές των γονιών τους. Στο μεταξύ ,_το bullying τείνει να γίνει συνήθεια στα σχολεία, με τη μορφή λεκτικής βίας μεταξύ των μαθητών του δημοτικού και σωματικής μεταξύ των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Περισσότεροι από τους μισούς στο σύνολο των μαθητών δέχονται διαφόρων μορφών bullying, ενώ ένας στους τρεις υφίσταται εκφοβισμό μέσα στους χώρους του σχολείου. (Τσερβίνης , 2022)

Ενδοσχολική και εξωσχολική βία ανησυχούν ιδιαίτερα την ελληνική κοινωνία. Ξυλοδαρμοί, τραυματισμοί, άγριες επιθέσεις, κυρίως σε σχολεία της Αττικής, είναι πια καθημερινότητα. Οι ανήλικοι δράστες είναι ηλικίας από 8 έως 14 ετών και σε σχέση με το 2021 αυξήθηκαν κατά 52%. Τελούν εγκληματικές πράξεις που μπορεί να περιλαμβάνουν από ληστείες έως και σεξουαλικές παρενοχλήσεις σε βάρος συνομήλικών τους. Το 2021, η Ελληνική Αστυνομία είχε να διαχειρισθεί σχεδόν κάθε δύο ημέρες και μια νέα υπόθεση παραβατικότητας όπου νέοι οδηγήθηκαν ενώπιον των Αρχών.

3.3.3. Εξ αποστάσεως εκπαίδευση & εργασία

α. Εξ'αποστάσεως Εκπαίδευση

Ανέκαθεν η εκπαίδευση στην Ελληνική Επικράτεια ήταν συνυφασμένη με τον φυσικό χώρο του σχολείου, τις σχολικές αίθουσες, και αποτελούσε μέρος συνάντησης, επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών.

Η ανθρώπινη μάθηση αποτελεί παράλληλα ένα από τα πιο συναρπαστικά και από τα πιο περίπλοκα φαινόμενα. Συντελείται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, από τη στιγμή της γέννησης ως εκείνη του θανάτου, ενώ σε πολλές περιπτώσεις χαρακτηρίζεται ως μία βασική προϋπόθεση της ανθρώπινης ανάπτυξης.

Η εμφάνιση του ιού μπορεί να έφερε μεγάλη αναστάτωση στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, όμως ταυτόχρονα αποτέλεσε σημείο εκκίνησης μιας νέας τεχνολογικής εξέλιξης στον τομέα της εκπαίδευσης. Η ανταπόκριση εκπαιδευτικών και μαθητών ξεπέρασε κάθε προσδοκία (Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο, 2020), καθώς μέχρι την 30^η Νοεμβρίου 2020 σε σύνολο 180.000 εκπαιδευτικών (μόνιμων και αναπληρωτών) είχαν εγγραφεί 151.639 εκπαιδευτικοί (το 85% επί του συνόλου) και 1.022.864 περίπου μαθητές σε σύνολο 1.448.916 (το 70,5% επί του συνόλου).

Πέραν των προαναφερόμενων (εκπαιδευτικών και μαθητών) ήρθαν όλοι αντιμέτωποι με μία εντελώς διαφορετική πραγματικότητα.

Αρχικά, στην εξ'αποστάσεως εκπαίδευση ο χώρος δεν είναι κλειστός ούτε προστατευμένος. Οπότε οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να κάνουν τρία πράγματα:

(Kron & Sofos, 2003)

α) να κατανοήσουν τον ψηφιακό χώρο

β) να εντάξουν λειτουργικά την τεχνολογία και

γ) να οργανώσουν τη διδασκαλία τους σε νέα βάση και όλα αυτά εντός 2- 3 εβδομάδων

Για τις οικογένειες και τους εκπαιδευτικούς που δεν είχαν επαρκή υποδομή τεχνολογικών συσκευών (Laptop, tablet) το κράτος μερίμνησε ώστε να χορηγηθούν ηλεκτρονικές συσκευές, με μορφή δανεισμού, σε σχολικές μονάδες που είχαν ανάγκη αλλά και σε οικογένειες που δεν διέθεταν εξοπλισμό, απόφαση η οποία υλοποιήθηκε με βάση κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια.

Η πρωτόγνωρη αυτή εκπαιδευτική κατάσταση, επηρέασε σε πολλά επίπεδα την παρεχόμενη παιδεία στη χώρα μας. Έγινε αντιληπτή, σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, μία σταδιακή μείωση του ενδιαφέροντος για παρακολούθηση των μαθημάτων και μια στασιμότητα της κατάρτισης που προσφερόταν. Επιπλέον, ήταν αδύνατο να υλοποιηθεί η εξ'αποστάσεως εκπαίδευση σε παιδιά που φοιτούσαν σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς. Παράλληλα, ως λάβουμε υπόψη μας ότι η διαφοροποίηση της διδασκαλίας ανάλογα με το μαθησιακό επίπεδο των μαθητών αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για να ενσωματωθούν όλοι οι μαθητές στη διδακτική πράξη. Πώς όμως θα εφαρμόσει τη διαφοροποίηση αυτή ο εκπαιδευτικός στην εξ

αποστάσεως εκπαίδευση και πώς θα ανταπεξέλθει σε αυτά τα κρίσιμα ζητήματα, όταν δεν έχει λάβει ούτε ο ίδιος καμία επιμόρφωση και καλείται να τα εφαρμόσει στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση;

Οι παράγοντες που επηρέασαν την τηλεεκπαίδευση κατά την πανδημική κρίση, σχετίζονται κυρίως με την προετοιμασία των παιδιών και των δασκάλων για την χρήση της. Από τη μία, οι μαθητές κλήθηκαν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες μάθησης, με τους μικρότερους σε ηλικία να βρίσκονται σε πιο μειονεκτική θέση. Η δημιουργία επαφών και η κοινωνικοποίηση τους αναστάλθηκε εξαιτίας του κατ'οίκον περιορισμού. Το παιχνίδι στο προαύλιο καθώς και η τόσο σημαντική σχέση μαθητή και δασκάλου, δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Επιπλέον, παράγοντες όπως απειθαρχία ή απουσία συμμόρφωσης, επισημάνθηκαν ως κύρια ζητήματα για την ορθή εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης,

Οι διδάσκοντες από την άλλη, κλήθηκαν να αναπτύξουν τεχνολογικές δεξιότητες προκειμένου να ανταποκριθούν επιτυχώς στις απαιτήσεις της νέας αυτής διαδικασίας, ωστόσο η ανάκτηση ελέγχου για την επιτήρηση των μαθητών τους, στάθηκε αδύνατη μέσα από την οθόνη του Η/Υ (Seaman, 2009).

Από την πλευρά των εκπαιδευτικών, η «πρόσωπο με πρόσωπο» διδασκαλία είναι αμεσότερη και δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την ηλεκτρονική διδασκαλία.

Η απουσία άμεσης και προσωπικής επαφής μεταξύ μαθητών και διδασκόντων δυσχέρανε το εκπαιδευτικό έργο και εμπόδισε τον διδάσκοντα να αντιληφθεί τόσο την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας του όσο και το τι αποκόμισαν τα παιδιά της τάξης του. Ο ρόλος της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης είναι να συμπληρώσει και να εμπλουτίσει την πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία. Αυτό στην πράξη σημαίνει ότι η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση θα πρέπει να λειτουργεί ως γέφυρα επανασύνδεσης του μαθητή με τον δάσκαλο έτσι ώστε:

α. να συμβάλλει σταδιακά στην αποκατάσταση της επικοινωνίας των μαθητών μεταξύ τους

β. να υποστηρίξει τους μαθητές στην προσπάθεια τους να επανασυνδεθούν με το γνωστικό τους αντικείμενο μέσω της επανάληψης, της εμβάθυνσης, της κριτικής επισκόπησης δίνοντας έμφαση στο πώς να μαθαίνουν

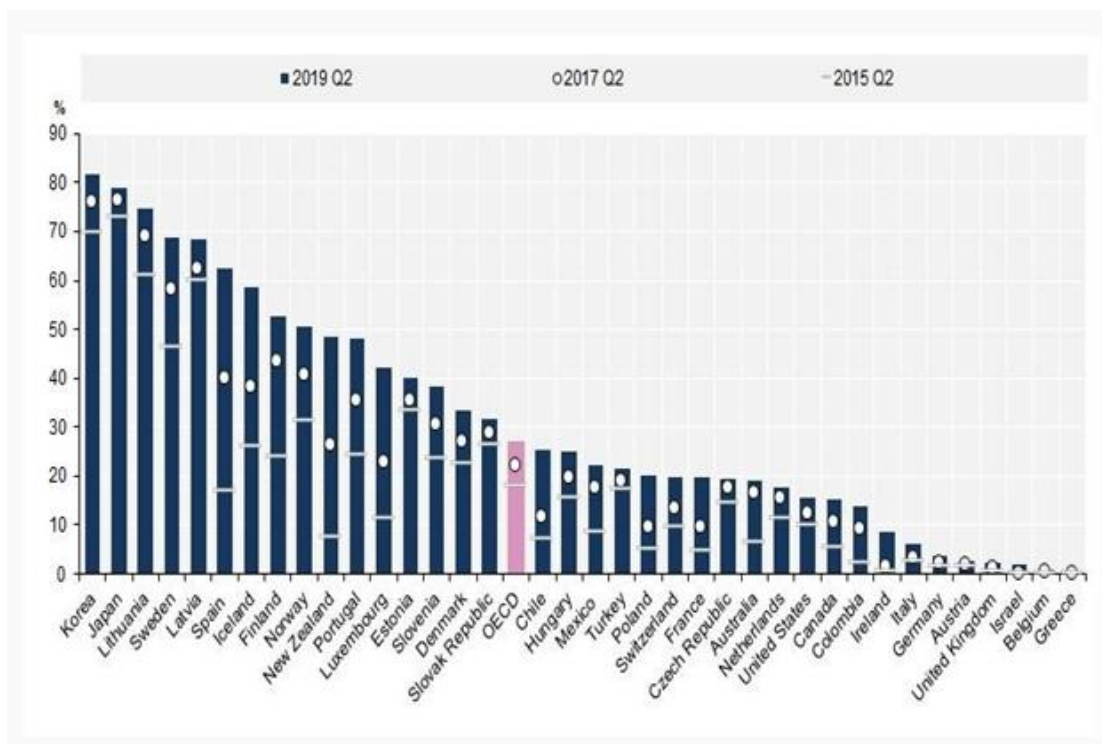
γ. να είναι προσβάσιμη από το σύνολο των μαθητών και ακόμα περισσότερο να εξασφαλιστεί στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, στις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές κλπ.

β. Εξ' αποστάσεως εργασία

Από την αρχή της πανδημίας Covid-19 η εργασία από το σπίτι έχει γίνει ο κανόνας για εκατομμύρια εργαζόμενους στην ΕΕ και παγκοσμίως. Αναλύσεις από το Eurofound (2020) δείχνουν ότι σχεδόν το 40% των εργαζομένων, εργάζονται πλέον από το σπίτι. Πρόκειται για πολύ σημαντικό ποσοστό λαμβάνοντας υπόψη ότι πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας μόλις το 15% των απασχολούμενων στην ΕΕ είχαν εργαστεί από απόσταση. (Σωτηρίου, 2021)

Το ξέσπασμα της πανδημίας Covid-19 είχε ως συνέπεια, αρχικά, τον καθολικό σχεδόν περιορισμό της οικονομικής δραστηριότητας (lockdown) και στη συνέχεια τη λήψη μιας σειράς περιοριστικών μέτρων, που αποτέλεσε κρίσιμο σημείο για την τηλεργασία. Οι επιχειρήσεις προκειμένου να εξασφαλίσουν την απρόσκοπτη λειτουργία τους στο μέτρο του δυνατού, αναγκάστηκαν σε μικρό χρονικό διάστημα να καθιερώσουν την εξ αποστάσεως εργασία, και ταυτόχρονα με αυτόν τον τρόπο να διαφυλάξουν την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων τους.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρακάτω εμφανίζεται η εξ αποστάσεως εργασία στο σύνολο της Ε.Ε. προ πανδημίας, με την Ελλάδα να καταγράφει από τα χαμηλότερα ποσοστά, ως προς το σύνολο της ψηφιακής της ετοιμότητας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2019).

Δ.4 Διάγραμμα εξ αποστάσεως εργασίας στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προ πανδημίας

Η πρώτη καταγραφή κατά το αρχικό κύμα της πανδημίας πραγματοποιήθηκε με μια πανευρωπαϊκή έρευνα που πραγματοποίησε το Eurofound (2020), κύριο πόρισμα της οποίας είναι ότι πάνω από το 1/3 (37%) των εργαζομένων στην Ε.Ε. , που προηγουμένως απασχολούνταν δια ζώσης στο χώρο εργασίας τους, εντάχθηκε σε καθεστώς τηλεργασίας.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά σημειώθηκαν στις Σκανδιναβικές χώρες και στις χώρες Benelux, ενώ μικρότερα ποσοστά καταγράφηκαν σε Ρουμανία, Ελλάδα, Κροατία, Ουγγαρία, Βουλγαρία. Ωστόσο, η σύγκριση σε σχέση με την προ Covid εποχή είναι εντυπωσιακή ως προς τη σημαντική αύξηση της εξ αποστάσεως εργασίας.

Ποσοστό (%)	Εργαζομένων στην Ε.Ε.
που εντάχθηκε σε καθεστώς τηλεργασίας αποτέλεσμα Covid-19	
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	18,4%
ΕΛΛΑΔΑ	26,2%
ΚΡΟΑΤΙΑ	27,2%
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	28,1%

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	28,8%
ΙΣΠΑΝΙΑ	30,2%
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	30,9%
ΛΕΤΟΝΙΑ	31,6%
ΠΟΛΩΝΙΑ	31,6%
ΚΥΠΡΟΣ	33,2%
ΜΑΛΤΑ	35,4%
ΕΣΘΟΝΙΑ	36,1%
ΤΣΕΧΙΑ	36,5%
ΕΕ. 27	36,8%
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	36%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	36,9%
ΓΑΛΛΙΑ	37,2%
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	38,3%
ΙΤΑΛΙΑ	40,8%
ΑΥΣΤΡΙΑ	41,5%
ΣΟΥΗΔΙΑ	41,8%
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	43,4%
ΔΑΝΙΑ	46,7%
ΒΕΛΓΙΟ	53,4%
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	53,9%
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	56,8%
ΦΙΛΑΝΔΙΑ	59%

Π.1 Ποσοστό επι τοις εκατό των εργαζομένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση που εντάχθηκε σε καθεστώς τηλεργασίας εξαιτίας του COVID-19

Μετά το πρώτο lockdown και την προσπάθεια επαναφοράς της οικονομίας και της κοινωνίας σε κανονικούς ρυθμούς, επακολούθησαν άλλα δυο lockdown. Αυτή τη φορά φαίνεται πως οι επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι ήταν σαφώς πιο προετοιμασμένοι, όχι τόσο για την εξ αποστάσεως εργασία, όσο για το ότι έλαβαν μέτρα προστασίας των εργαζομένων στους χώρους εργασίας.

Όσον αφορά στην κινητικότητα της μισθωτής εργασίας, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία από το ΠΣ ΕΡΓΑΝΗ, το 2020 οι προσλήψεις μειώθηκαν κατά 29,83%, οι απολύσεις-αποχωρήσεις κατά 29,96% και οι νέες θέσεις (ισοζύγιο προσλήψεων-απολύσεων) κατά 27,14%. Στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις υπήρξαν στις νέες θέσεις εργασίας, που συνδέονται άμεσα και με τα μέτρα στήριξης της οικονομίας (αναστολές απολύσεων κ.λπ.) (-30% οι άνδρες και -24% οι γυναίκες), ηλικία (+32% οι 55-64 ετών, +9% οι 45-54, -15% οι 35-44, -29% οι 25-34 και -36% οι 15-24 ετών και καθεστώς (+32% η πλήρης απασχόληση, -72% η μερική απασχόληση). Η επίδραση της πανδημίας κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2020 σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, το ποσοστό ανεργίας στη χώρα ανήλθε σε 16,7%, έναντι 16,2% του προηγούμενου τριμήνου και 16,9% του αντίστοιχου τριμήνου του 2019. Ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 768.276 άτομα, εκ των οποίων 509.000 θεωρούνται μακροχρόνια άνεργοι. Ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 3,1%, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και μειώθηκε κατά 4,6%, σε σχέση με το β' τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Στην εποχή του κορονοϊού, αλλά και των ψηφιακών νομάδων, η συζήτηση σχετικά με τα οφέλη αλλά και τις αρνητικές επιπτώσεις της τηλεργασίας στη σωματική και ψυχική μας υγεία είναι πιο σημαντική από ποτέ. Το ποσοστό των εργαζομένων που βρίσκονταν σε καθεστώς τηλεργασίας το 2020, αν και διαφορετικό από χώρα σε χώρα, είναι αναμφίβολα πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι πριν την πανδημία.

Πόσο επηρεάζει την υγεία και την ευεξία μας;

Η απομόνωση και η κατάργηση των ορίων μεταξύ προσωπικής και εργασιακής ζωής αποτελεί μια από τις αρνητικές επιπτώσεις της τηλεργασίας. Το 2019, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας χαρακτήρισε την εξάντληση των εργαζομένων (burnout) ως εργασιακό φαινόμενο, και την συμπεριέλαβε στη διεθνή λίστα με τις «αναγνωρισμένες ασθένειες» σημειώνοντας ότι η αιτία της είναι το χρόνια άγχος στον χώρο εργασίας. Οι ψυχικές διαταραχές δεν είναι κάτι που ο επιχειρηματικός κόσμος μπορεί να αγνοήσει. Οι εταιρείες θα κληθούν να πληρώσουν το τίμημα όχι μόνο άμεσα, για έξοδα περίθαλψης, αλλά κυρίως έμμεσα, με μειωμένη παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού τους. (Κοκίδου , 2021)

Δυσκολίες στην επικοινωνία

Όταν το μεγαλύτερο μέρος της επικοινωνίας μεταξύ των μελών μιας ομάδας γίνεται πλέον γραπτώς ή τουλάχιστον χωρίς ο ένας να βλέπει τον άλλο, δημιουργούνται πολύ πιο εύκολα

εντάσεις οι οποίες προκύπτουν από παρερμηνείες των γραφομένων. Αν οι εργαζόμενοι πηγαίνουν στο γραφείο εκ περιτροπής υπάρχει τουλάχιστον μια εναλλαγή, και έτσι σπάει όλη αυτή η κόπωση που είχε δημιουργηθεί στο προηγούμενο διάστημα όταν μπορεί και να μην πήγαιναν καθόλου στην εργασία τους. Βοηθά επίσης στο να μην 'ξεχειλώνει' το εργασιακό ωράριο. Είναι πολύ σημαντικό να προσπαθεί ο καθένας να βρει κάποια τρικ που να σπάνε αυτήν την καθημερινή πίεση (π.χ. το να βγει μια βόλτα στο τετράγωνο ακόμα και εντός εργασιακού ωραρίου. (Κοκίδου , 2021) Η διαδικασία του να πηγαίνω στη δουλειά μου καθημερινά προϋποθέτει κάποιες άλλες ενέργειες– να σηκωθώ, να ετοιμαστώ, να βγω έξω, να μετακινηθώ, να μπω σε ένα άλλο περιβάλλον, να μιλήσω με άλλους ανθρώπους, να αναπτυχθούν δυναμικές μεταξύ μας. Από τη στιγμή που αυτό σταματά να υφίσταται και υπάρχει αυτή η παράξενη καθημερινότητα που κατά τα άλλα αποκτά στοιχεία κανονικότητας, αρχίζουμε και μπαίνουμε σε μια παρά φύσιν συνθήκη. (Νίκος Νικολακάκης- ψυχοθεραπευτής). (Κοκίδου , 2021)

Τα θετικά της εργασίας από το σπίτι

Υπάρχουν όμως και κάποια θετικά με την εξ αποστάσεως εργασία που δεν μπορούμε να αγνοήσουμε:

Περισσότερος χρόνος στο σπίτι, σημαίνει λιγότερες μετακινήσεις, πιο πολύς ύπνος, καλύτερη διατροφή, λιγότερο άγχος, λιγότερες ασθένειες.

Αποφυγή μικροβίων και βακτηρίων, τα οποία παραμονεύουν στο εργασιακό περιβάλλον και που μπορεί να προκαλέσουν ασθένειες

Τέλος, στην τηλεργασία μπορούν να απασχοληθούν άνθρωποι που υπό άλλες συνθήκες θα ήταν δύσκολο να μετακινηθούν, είτε επειδή αντιμετωπίζουν κάποιες κινητικές δυσκολίες, είτε επειδή έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις που απαιτούν την παρουσία τους στο σπίτι, είτε επειδή ο τόπος διαμονής τους είναι μακριά από ευκαιρίες στον τομέα που τους ενδιαφέρει.

Η επόμενη μέρα

Κατά την άποψη του Bill Gates, τα επαγγελματικά ταξίδια θα μειωθούν κατά 50% και το 30% της ζωής στο γραφείο θα εξαφανιστεί. Δεδομένων αυτών των συνθηκών, πολλοί εργαζόμενοι ίσως και να επιλέξουν να μην εργάζονται κάθε μέρα από το γραφείο, εφόσον η παρουσία τους θα απαιτείται μόνο διαδικτυακά σε κάποιες περιπτώσεις. Ένα ποσοστό 86% παγκοσμίως δηλώνει πως θα ήθελε να εργάζεται περισσότερες ημέρες από το σπίτι σε έναν post-COVID κόσμο.

Στην Ελλάδα, δεν είναι λίγοι οι εργαζόμενοι που επιθυμούν να συνεχίσουν να εργάζονται εξ' αποστάσεως μερικές φορές την εβδομάδα, υπό προϋποθέσεις (όπως η διασφάλιση τήρησης του εργασιακού ωραρίου).Κάθε περίοδος απαιτεί μια προσαρμογή. (Κοκίδου , 2021)

3.4. Οι οικονομικές επιπτώσεις

3.4.1 Η ελληνική οικονομία προ Covid-19

Η ελληνική οικονομία βίωσε αρκετές διακυμάνσεις, άλλοτε χαρακτηριζόταν από εντυπωσιακούς ρυθμούς ανόδου και άλλοτε περνούσε περιόδους υφέσεων, εσωτερικών παραγόντων και μη ελεγχόμενης σπατάλης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η οικονομική και τραπεζική κρίση του 2009 κατά την οποία έχασε το 25% του ΑΕΠ της. (Πελαγίδης , 2020). Παρόλα αυτά η χώρα μας θεωρείται ανεπτυγμένη και κατέχει υψηλό επίπεδο διαβίωσης. Η οικονομία της, βασίζεται κυρίως στην γεωργία στην βιομηχανία και στις υπηρεσίες, όπου θεωρείται και νευραλγικός τομέας της οικονομίας, ενώ ο τουρισμός και η ναυτιλία αποτελούν βασικό μοχλό της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Η χειρότερη κρίση που πέρασε η Ελλάδα από την μεταπολεμική της ιστορία ήταν η τελευταία κρίση του 2009, όμως κατάφερε παρά τις οπισθοδρομήσεις να διορθώσει μεγάλες μακροοικονομικές και δημοσιονομικές ανισορροπίες. Ωστόσο, η επίτευξη υψηλών και βιώσιμων ρυθμών ανάπτυξης καθίσταται ακόμη δύσκολη! Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος το 2019, η ελληνική οικονομία έχει καταφέρει να αντιμετωπίσει όσο καλύτερα μπορεί τις μείζονες μακροοικονομικές και δημοσιονομικές ανισορροπίες που προκάλεσαν την οικονομική κρίση και τώρα πλέον προσπαθεί να επιταχύνει το βηματισμό της προς μια διατηρήσιμη αναπτυξιακή τροχιά. (Πελαγίδης , 2020)

3.4.2 Η Πορεία οικονομικών μεγεθών προ Covid-19

Από την περίοδο της βαριάς οικονομικής ύφεσης του 2009-2017 έως και πριν την περίοδο της υγειονομικής κρίσης του 2020, η Ελλάδα κατάφερε να βελτιώσει τα οικονομικά της μεγέθη, να εξυγιάνει την οικονομία της, να ολοκληρώσει προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής και να βρίσκεται πλέον σε αναπτυξιακή πορεία και σε πτωχική τροχιά όσον αφορά το Ελληνικό χρέος. (Πελαγίδης , 2020)

Βασικοί δείκτες σύγκρισης του 2009 με την περίοδο πριν την υγειονομική κρίση του 2020

<u>Οικονομικοί Δείκτες</u>	<u>Οικονομική Κρίση</u>	<u>Περίοδος πριν την</u>
<u>Πανδημία</u>		
<u>ΑΕΠ</u>	<u>175,2 € δις</u>	<u>183,6 €</u>
<u>δις</u>		
<u>Ανεργία</u>	<u>27,5%</u>	
<u>17,3%</u>		
<u>Δείκτης Οικονομικού</u>		
<u>Κλίματος (σε μονάδες)</u>	<u>79,3 μονάδες</u>	<u>110,4</u>
<u>μονάδες</u>		
<u>Απόδοση 10ετούς</u>		
<u>Ελληνικού Ομολόγου</u>	<u>29,2%</u>	
<u>1,1%</u>		
<u>Εξαγωγές Αγαθών</u>		
<u>και Υπηρεσιών</u>	<u>20%</u>	
<u>38,1%</u>		
<u>Μη Εξυπηρετούμενα</u>		
<u>Δάνεια (του συνόλου</u>		
<u>του Δανείου)</u>	<u>49,1%</u>	
<u>40,1%</u>		
<u>Δημοσιονομικό Έλλειμμα (-)</u>		
<u>Πλεόνασμα (+) (του ΑΕΠ)</u>	<u>-15,1%</u>	
<u>1,5%</u>		
<u>Δείκτης Υποδομών (μονάδες)</u>	<u>49</u>	
<u>78</u>		

Π.2 Πίνακας βασικών δεικτών σύγκρισης του 2009 με την περίοδο πριν την υγειονομική κρίση του 2020 (PWC)

Σύμφωνα με την τριμηνιαία έκθεση του IOBE, **το πρώτο τρίμηνο του 2020** ο δείκτης οικονομικού κλίματος της Χώρας από 108,8 μον. διαμορφώθηκε σε 110,4 μον. και οι επιχειρηματικές της προσδοκίες (ως προς την βιομηχανία, τις υπηρεσίες και τις κατασκευές) βελτιώθηκαν σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2019. Ενώ όσον αφορά το λιανικό εμπόριο οι επιχειρηματικές προσδοκίες μειώθηκαν ελαφρά.

Παράλληλα, ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης υποχώρησε ήπια στις -10,4 μονάδες από -7,1 μονάδες σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι ένα χρόνο νωρίτερα ο δείκτης αυτός είχε τιμή ίση με -31,1 μονάδες, ενώ η επίδοση του 2020 είναι η καλύτερη επίδοση από το πρώτο τρίμηνο του 2002.

3.4.3 Η Επίδραση της πανδημίας Covid-19 στην Ελληνική Οικονομία

Η ελληνική οικονομία μετά από μία σύντομη πορεία ισχνής ανάκαμψης ξαναμπήκε σε έντονη ύφεση το 2020 η οποία ήταν η δεύτερη μεγαλύτερη στην ΕΕ μετά της Ισπανίας. Η Ελλάδα επηρεάστηκε έντονα, λόγω της ραγδαίας εξάπλωσης του ιού, και δημιουργήθηκε έτσι, ένα έντονο αίσθημα αβεβαιότητας τόσο σε κοινωνικό όσο και οικονομικό επίπεδο.

Το αρνητικό πρόσημο που ακολουθεί τις καθαρές επενδύσεις για δέκατο συνεχόμενο χρόνο, το αρκετά μεγάλο ποσοστό των μικρό-μεσαίων επιχειρήσεων, το μικρό ποσοστό προσωπικού που είναι εξοικειωμένο με τα ψηφιακά μέσα και την τεχνολογία, το μεγάλο ποσοστό του ΑΕΠ που διακατέχει ο τομέας των Υπηρεσιών και τα ελάχιστα δημοσιονομικά μέσα για την εξάλειψη της κρίσης, είναι κάποιες από τις μεταβλητές που καθιστούν την Ελληνική οικονομία πιο ευάλωτη σε αυτή τη κρίση σε σχέση με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΟΕΕ, 2020). Σύμφωνα με το περιοδικό The Economist (18/04/2020) με στοιχεία των ΟΟΣΑ και ΔΝΤ, το 68% των εργασιών της Ελληνικής οικονομίας δεν μπορούν να γίνουν εξ αποστάσεως- ηλεκτρονικά, ενώ το λιανικό εμπόριο, η εστίαση, ο τουρισμός, οι υπηρεσίες φιλοξενίας και οι μεταφορές αποτελούν το 30% του ΑΕΠ. Επιπρόσθετα, αξίζει να τονιστεί ότι οι μικρό-μεσαίες επιχειρήσεις συμβάλλουν σημαντικά στην παραγωγική διαδικασία της χώρας και εξαιτίας της πανδημίας σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας τους σε σχέση με την εργασία και την επικοινωνία (ΟΕΕ, 2020).

Η επιβολή μέτρων για το κλείσιμο των επιχειρήσεων δημιούργησε έναν νέο διαχωρισμό ανάμεσα σε επιχειρήσεις που προϋπέθεταν ανθρώπινη επαφή και έπρεπε να κλείσουν και σε επιχειρήσεις που οι συναλλαγές τους δεν προϋπέθεταν κοινωνική επαφή και δεν έκλεισαν, όλη αυτή η κατάσταση δημιούργησε ένα πρωτόγνωρο «δυϊσμό» για την ελληνική οικονομία (ΙΜΕ

ΓΣΕΒΕΕ, 2021). Από τα τέλη του πρώτου τριμήνου του 2020, σταμάτησε απότομα η ανοδική πορεία της οικονομικής αναπτυξιακής δραστηριότητας που διαφαινόταν στις αρχές του έτους στην Ελλάδα, με την ανεργία το 2020 να αγγίζει το 16,3%. Ο συνδυασμός της ύφεσης και της θέσπισης έκτακτων μέτρων στήριξης, επέφεραν απότομη μεταστροφή του δημοσιονομικού αποτελέσματος της γενικής κυβέρνησης από πλεόνασμα το 2019 σε έλλειμμα το 2020. Το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελληνικής Κυβέρνησης ανήλθε στα 16,130 δισ. €, που αντιστοιχούσε στο 9,73% του ΑΕΠ, ενώ το 2019 το πλεόνασμα ήταν 2,099 δισ. €, με 1,1% του ΑΕΠ, με το πρωτογενές έλλειμμα της Χώρας να φτάνει τα 11,185 δισ. € (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2021). Οι επιπτώσεις ήταν ραγδαίες, με κλάδους της οικονομίας να βιώνουν την απόλυτη εξαθλίωση, με διάφορες οικονομικές δραστηριότητες να βρίσκονται σε αναστολή ή υπολειτουργία, καθώς σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, 210.217 επιχειρήσεις ή το 14,8% του συνόλου τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τον Μάρτιο του 2020, με τον τουρισμό που αποτελεί και την κορωνίδα της Χώρας να πλήττεται αδιανόητα (Τράπεζα της Ελλάδας, 2021).

Παράλληλα, αξίζει να τονιστεί ότι, στο δεύτερο τρίμηνο του 2020 με την θέσπιση των περιοριστικών μέτρων σημειώθηκε πτώση του ΑΕΠ -15,2% σε ετήσια βάση, η πίεση κορυφώθηκε και δημιούργησε έντονη μείωση σε εγχώρια ζήτηση, τελική δαπάνη, εξαγωγές κτλ., ιδιαίτερα τον Απρίλιο και τον Μάιο όπου εκδηλώθηκε η ξαφνική διαταραχή στον επιχειρηματικό τομέα, με τον κύκλο εργασιών να αποτυπώνει κάμψη ύψους 31,8% ετησίως (Εθνική Τράπεζα Ελλάδας, 2020).

Συγκρίνοντας το 2019 με το 2021, στη βάση όσων στοιχείων υπάρχουν διαθέσιμα μέχρι τώρα για το 2021, ο κανόνας θέλει το 2021 να είναι καλύτερο από το 2020 αλλά χειρότερο από το 2019 (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2021).

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος το δεύτερο τρίμηνο του 2020 παρουσίασε μια αισθητή μείωση, καθώς η αναπάντεχη υγειονομική κρίση και η θέσπιση περιοριστικών μέτρων για τη λειτουργία των επιχειρήσεων και την μετακίνηση των πολιτών, συντέλεσαν στην εξέλιξη αυτή.

Πιο συγκεκριμένα, το δεύτερο τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου σημείωσε μείωση 91,8 μονάδες σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2020, ενώ ήταν πολύ χαμηλότερο και από το αντίστοιχο περυσινό 102,4 μον. Στο τρίτο τρίμηνο του 2020 σημειώθηκε οριακή υποχώρηση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο σε 90,3 μον., ενώ στο τέταρτο τρίμηνο του 2020 σημειώθηκε μια μικρή ενίσχυση στον δείκτη με 91,6 μον. Ο Δείκτης ενισχύθηκε σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο κατά +1,3 μον. Αυτή η αύξηση οφείλεται σε ένα συνδυασμό παραγόντων. Από τη μια στο δεύτερο lockdown οι επιχειρήσεις φάνηκε να είναι πιο

προετοιμασμένες και από την άλλη τα μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων από την κυβέρνηση κατάφεραν να αναπληρώσουν εν μέρει τις απώλειές τους εξαιτίας της πανδημίας και να αποτελέσουν μια ενισχυτική δόση για τις επιχειρήσεις.

Δ.5 Διάγραμμα δεικτών οικονομικού κλίματος Ε.Ε.-27 και Ελλάδα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG Ecfm)

Δείκτης Καταναλωτικής εμπιστοσύνης

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης μειώθηκε αισθητά το δεύτερο τρίμηνο του 2020 σε σχέση με το πρώτο, από -10,4 μον. σε -31,1μον. Ενώ στην Ε.Ε. ο αντίστοιχος μέσος δείκτης σημείωσε ήπια υποχώρηση από -7,8 μον σε -19,0 μον.

Πιο συγκεκριμένα, **το ποσοστό απαισιοδοξίας** σύμφωνα με την έρευνα του IOBE παρουσίασε αύξηση από 29% σε **55%** όσον αφορά την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών. Ενώ μειώθηκε το ποσοστό από 19% σε 6% σε όσους πιστεύουν το αντίθετο.

Όσον αφορά, τις προβλέψεις καταναλωτών σε σχέση με την οικονομική κατάσταση της χώρας το 71% είναι δυσσιώνες, ενώ το 10% όχι. Η πρόθεση για αποταμίευση αυξήθηκε ήπια από 80% σε 84%. Οι προβλέψεις για ανεργία αυξήθηκαν έντονα από 33% σε 85%. Το 7% των καταναλωτών ισχυρίζονται ότι είναι «χρεωμένο» και το 10% των νοικοκυριών «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους», ενώ το 65% «μόλις τα βγάζει πέρα» (IOBE, 2021)

Δ.6 Δείκτης εμπιστοσύνης καταναλωτών για το 1^ο τρίμηνο του 2020 στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη (IOBE 2020)

Επενδύσεις

Το 2020 οι επενδύσεις ανήλθαν στα 18,433 δισ. €, ενώ μειωθήκανε κατά 0,84% σε σχέση με το 2019. Η πορεία των επενδύσεων στην Ελλάδα είναι συνεχώς καθοδική από το 2008. Η μεγαλύτερη μείωση αφορά τον εξοπλισμό μεταφορών -41,48%, ενώ η μεγαλύτερη αύξηση αφορά τις κατοικίες. Η θετική επίδραση στην αύξηση των επενδύσεων για κατοικίες με +15,55%, η οποία δικαιολογείται από την αναστολή επιβολής ΦΠΑ 24%, από εφαρμογή προγραμμάτων όπως το Εξοικονομώ αλλά και από την έκπτωση φόρου εισοδήματος 40% (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2021).

Ανεργία

Το ΑΕΠ και η Ανεργία έχουν μια αντιστρόφως ανάλογη σχέση, καθώς μείωση του ΑΕΠ οδηγεί σε αύξηση στο ποσοστό της ανεργίας. Κατά την διάρκεια της πανδημίας το 2020 η ανεργία της χώρας κατάφερε σε γενικές γραμμές να μην επηρεαστεί ιδιαίτερα με ποσοστό 16,3%, λόγω της κυβερνητικής παρέμβασης, με τις αναστολές λειτουργίας και τις προϋποθέσεις που εφαρμόστηκαν για χορήγηση επιστρεπτέων προκαταβολών, δεν υπήρχε μεγάλη μείωση εργατικού προσωπικού. Η μείωση που σημειώθηκε αφορούσε ένα μέρος των ανέργων που αποφάσισε ότι δεν αναζητά εργασία δεδομένου του παγώματος προσλήψεων, ειδικά στον κλάδο του τουρισμού. Η αύξηση του ποσοστού ανεργίας το 2020 σημειώθηκε τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο, Μάιο και

Ιούνιο, εν αντιθέσει με τις προηγούμενες χρονιές που εκείνη την περίοδο είχαμε μείωση της ανεργίας και αύξηση της απασχόλησης λόγω της τουριστικής περιόδου (σεζόν). Όσον αφορά το 2021 μέχρι και τον Απρίλιο παρουσιάστηκε μια αυξητική τάση με 17,2% ενώ μετέπειτα δημιουργήθηκε σημαντική αποκλιμάκωση με το αξιοσημείωτο ποσοστό 14,2%.

Επιπτώσεις στο Εμπόριο

Ένας από τους κλάδους που παρουσίασαν μειώσεις στα έσοδα των επιχειρήσεων ήταν και το εμπόριο. Η χρηματιστηριακή του αξία μάλιστα εν μέσω πανδημίας μειώθηκε σημαντικά σε επίπεδο -16%. Το πρώτο εξάμηνο του 2020 τα έσοδα από τις επιχειρήσεις του κλάδου ανήλθαν στα € 2,1δισ. συνολικά. Όσον αφορά, τα κέρδη προ φόρων για εμπορικές επιχειρήσεις σημείωσαν μια μείωση της τάξεως των 50%. Αυτό γιατί, η θέσπιση περιοριστικών μέτρων ανέστειλε την λειτουργία των φυσικών καταστημάτων. Δεδομένων των αντίξοων συνθηκών, και με την πίεση χρόνου για αναπροσαρμογή σε νέες τεχνολογίες ψηφιακού καταστήματος (e-shop), οι επιχειρήσεις του κλάδου κατάφεραν να βελτιώσουν την πορεία τους στον χώρο και να δηλώσουν την δυνατή παρουσία. Ο κύκλος εργασιών μειώθηκε κατά 16%, ενώ το ύψος των ιδίων κεφαλαίων και του δανεισμού παρέμεινε σταθερό σε σχέση με το τέλος του 2020. (PWC, 2020).

Επιπτώσεις στη Βιομηχανία

Η βιομηχανία της Ελλάδας εν μέσω πανδημίας το 2020, υπέστη τις μεγαλύτερες απώλειες, σημειώνοντας ζημία ύψους 3,5 δις και αύξηση δανεισμού κατά € 0,8 δις. μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 2020. Επλήγη περισσότερο από κάθε άλλο κλάδο, λόγω της μείωσης στην τιμή των πετρελαίων, αλλά και τον αυστηρό περιορισμό σε μετακινήσεις, που πυροδότησαν ακόμα περισσότερη πίεση στην εξαγωγική δραστηριότητα του κλάδου.

Ο συνολικός δανεισμός του κλάδου αυξήθηκε κατά 10% με 0,8 δις σε σχέση με το 2019. Όσον αφορά την αναλογία δανεισμού προς ίδια κεφάλαια αυξήθηκε κατά 21,9 %, ενώ οι αποδόσεις ιδίων κεφαλαίων και απασχολούμενων κεφαλαίων παρουσίασαν μείωση κατά 14,3% και 6,8% αντίστοιχα, ενώ η κεφαλαιοποίηση των βιομηχανικών εταιρειών μειώθηκε κατά € 2,4δισ. που αντιστοιχεί σε -22% (PWC, 2020).

Επιπτώσεις στις Υπηρεσίες

Ο κλάδος των υπηρεσιών το 2020 υπέστη προβλήματα με κύριο παράγοντα την οικονομική εξαθλίωση στα όρια οικονομικής κατάρρευσης, λόγω των περιοριστικών μέτρων. Ο υποκλάδος των μεταφορών που ανήκει στον κλάδο των υπηρεσιών «χτυπήθηκε» έντονα, σημειώνοντας ισχυρή μείωση στις τουριστικές αφίξεις με το ποσοστό να αγγίζει το -77,2% για τους πρώτους 9 μήνες του 2020 σε σύγκριση με το 2019. Μεγάλο πλήγμα υπέστησαν και οι ακτοπλοϊκές αντίστοιχα, με την Attica και την ANEK να σημειώνουν μείωση τζίρου κατά -29% και -24% αντίστοιχα.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως ο όμιλος ΟΠΑΠ ήταν ένας από τους μεγαλύτερους ομίλους του κλάδου σε τζίρο, όμως κατά την διάρκεια της πανδημίας και λόγω της διακοπής κάθε αθλητικών δραστηριοτήτων αλλά και της αναστολής λειτουργίας σημείωσε μείωση εσόδων κατά -34% (PWC, 2020).

Επιπτώσεις στον Τουρισμό

Παγκόσμια ο κλάδος τουριστικών υπηρεσιών αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για μια ανθηρή οικονομία. Η οικονομία δέχτηκε ένα ισχυρό πλήγμα στον τομέα του τουρισμού με την παγκόσμια καταγραφή να αναφέρει μείωση διεθνών αφίξεων κατά -74% το 2020 σε σχέση με το 2019, λόγω της υγειονομικής κρίσης. Όσον αφορά την Ελλάδα, η πανδημία κατάφερε να εξανδραποδίσει το τουριστικό περιβάλλον και να καταστρέψει την ανοδική πορεία που ακολουθούσε τόσα χρόνια μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2020 (ΙΝΣΕΤΕ, 2020). Σύμφωνα με δημοσιοποιημένα στοιχεία της ΙΝΣΕΤΕ χαρακτηριστικά της χρονιάς του 2020 για τον τουρισμό εν μέσω πανδημίας, αποτελούν:

Η μείωση αφίξεων κατά -76,5% από 31.348 χιλ. το 2019 σε 7.375 χιλ. το 2020.

Η μείωση εισπράξεων κατά -75,6% από € 17.680 εκατ. το 2019 σε € 4.310 εκατ. το 2020.

Η μείωση όσον αφορά την απασχόληση σε δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, καταλύματος και εστίασης -10,0%, από 381,9 χιλ. το 2019 σε 343,6 χιλ. το 2020.

Η μείωση εσόδων από το εξωτερικό κατά -77,0% ή € -15.662 εκατ.

Η μείωση άμεσης συνεισφοράς του τουρισμού στην οικονομία σε € -15.851 εκατ. κατά -72,3%, από € 21.926 εκατ. άμεσης συνεισφοράς στην οικονομία το 2019 σε € 6.075 εκατ. το 2020.

Η οικονομική συνεισφορά 3,7% του ΑΕΠ της χώρας, ενώ αν συνυπολογιστεί και η έμμεση συνεισφορά του, αντιστοιχεί μεταξύ 8,1% έως 9,7%.

Εταιρείες που επέδειξαν ανθεκτικότητα απέναντι στην πανδημία

Σαράντα μία εταιρείες κατάφεραν να ανταπεξέλθουν στο χτύπημα της πανδημικής κρίσης, αυξάνοντας τον κύκλο εργασιών τους κατά το ιδιαίτερο πρώτο εξάμηνο του 2020. Η πλειονότητά τους (21 εταιρείες) ανήκουν στον κλάδο της Βιομηχανίας και συγκεκριμένα παράγουν ή προσαρμόστηκαν ώστε να παράγουν προϊόντα τα οποία είχαν υψηλή ζήτηση κατά τη διάρκεια του πρώτου κύματος της πανδημίας, όπως υγειονομικό υλικό και είδη προσωπικής υγιεινής (Παπουτσάνης, Σαράντης), φαρμάκων (Lavipharm) και είδη διατροφής (Νίκας, Κρι-Κρι, ΕΛΓΕΚΑ).

Οι εταιρείες τεχνολογίας (Πλαίσιο, Quest, Performance Technologies, Epsilon Net, Space Hellas) είδαν τα έσοδά τους να αυξάνονται λόγω της αυξημένης ζήτησης για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους. Παράλληλα, οι εταιρείες στον υποκλάδο των logistics (Φούντλινκ, ACS μέλος της Quest) κατάφεραν να συντηρήσουν τα αποτελέσματά τους από την αυξημένη ζήτηση για τις υπηρεσίες τους.

Οι εταιρείες επένδυσης σε ακίνητη περιουσία παρουσίασαν αύξηση στον τζίρο τους, αποτυπώνοντας την αύξηση των χαρτοφυλακίων τους μέσω επενδύσεων κατά τη διάρκεια του 2019 και στις αρχές του 2020.

Παράλληλα, οι εταιρείες Δρομέας και Sato είδαν τα έσοδά τους να αυξάνονται, ως αποτέλεσμα των αυξημένων πωλήσεων λόγω του μέτρου της τηλεργασίας που επιβλήθηκε κατά το διάστημα του lockdown.

4ο Κεφάλαιο: Μεθοδολογία έρευνας

4.1.Περιγραφή της Μεθοδολογίας

Η συγκεκριμένη έρευνα είχε ως σκοπό να διερευνηθούν οι απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τις κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στην καθημερινότητα τους, στην εργασία τους καθώς και στην οικογενειακή και ψυχική τους υγεία.

Το εμπειρικό μέρος της έρευνας πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ειδικά διαμορφωμένου ερωτηματολογίου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στον Δήμο Οιχαλίας του νομού Μεσσηνίας και συγκεκριμένα στην κοινότητα Μελιγαλά όπου σύμφωνα με την απογραφή του έτους 2011 διέμεναν 1296 μόνιμοι κάτοικοι. Συνολικά συμμετείχαν στην έρευνα 100 άτομα. Επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος τόπος για να διερευνηθούν οι επιπτώσεις σε μια επαρχιακή πόλη σε σύγκριση με το καθαρά αστικό περιβάλλον.

4.2. Παρουσίαση του μεθοδολογικού εργαλείου

Για την επίτευξη του σκοπού της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ειδικά διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο το οποίο διανεμήθηκε σε 100 άτομα. Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από δυο μέρη: το πρώτο μέρος αφορούσε στα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων και οι ερωτηθέντες απάντησαν σε σχετικά με το φύλο, την ηλικία, το ατομικό μηνιαίο εισόδημα, το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα τους. Το δεύτερο μέρος περιείχε ερωτήσεις οι οποίες είχαν ως στόχο τους την καταγραφή των απόψεων των συμμετεχόντων αναφορικά με τις κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας covid 19. Αναλυτικότερα, οι συμμετέχοντες απάντησαν σε ερωτήσεις σχετικά με τις κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας στην εκπαίδευση, στην εργασία, στην υγεία, στις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων και στην δημόσια υγεία. Τα συλλεγόμενα δεδομένα αναλύθηκαν κάνοντας χρήση του προγράμματος EXCEL.

4.3 Το προφίλ της περιοχής

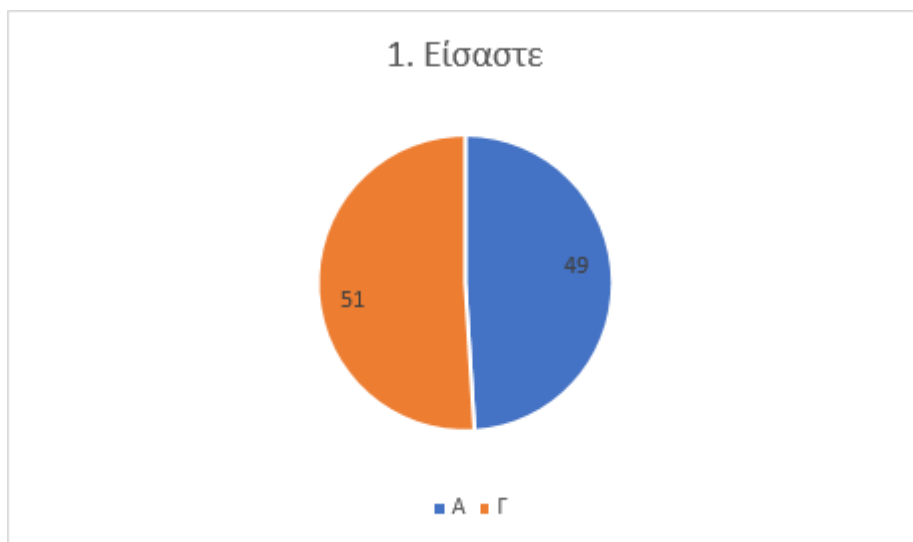
Ο Μελιγαλάς είναι κωμόπολη του νομού Μεσσηνίας και αποτελεί την έδρα του δήμου Οιχαλίας. Είναι το μεγαλύτερο αγροτικό και εμπορικό κέντρο της περιοχής, χτισμένος στον λόφο του προφήτη Ηλία στην αριστερή όχθη του ποταμού Παμίσου. Η περιοχή διαθέτει σχολείο, αστυνομικό τμήμα και χάρη στο νέο οδικό δίκτυο συνδέεται με την Καλαμάτα και την Μεγαλόπολη. Σημαντικά αξιοθέατα της περιοχής είναι το πνευματικό κέντρο “Μαρία Κάλλας”, που έχει ονομαστεί έτσι προς τιμήν της σοπράνο που λατρεύτηκε από το κοινό παγκοσμίως. Η Μαρία Κάλλας κατάγεται από την περιοχή και σήμερα γίνονται προσπάθειες να ανεγερθεί ξανά το πατρικό της στα θεμέλια του αρχικού κτίσματος. Σημαντικός για την περιοχή είναι και ο σύλλογος γυναικών που διοργανώνει δράσεις πολιτισμού “ γιορτή της χυλοπίτας” , αλλά και θεατρικές παραστάσεις. Επιπλέον υπάρχει και το τοπικό ωδείο που συμμετέχει σε τοπικούς εορτασμούς με την μπάντα του. Η περιοχή διαθέτει μεγάλη ιστορία, καθώς και από τα αρχαία χρόνια έχουν αναπτυχθεί οικισμοί όπως η Αρχαία Μεσσήνη που ιδρύθηκε το 370-369π.χ. από τον θηβαίο στρατηγό Επαμεινώνδα. Άξια αναφοράς είναι και τα κάστρα που βρίσκονται στην περιοχή, όπως το κάστρο Μήλα ένα μεσαιωνικό οχυρό που κτίστηκε από τους Φράγκους της Αχαΐας, συγκεκριμένα από την Ισαβέλλα Βιλλεαρδουίνου , και χρησίμευε στην άμυνα των επιθέσεων του Δεσποτάτου του Μυστρά. Στην ίδια περιοχή βρίσκεται και η ιερά μονή Βουλκάνου με σημαντική ιστορία ανά τους αιώνες, αλλά και ο ναός της Ζωοδόχου πηγής. Η περιοχή πρωτοστάτησε και στους αγώνες της εθνικής παλιγγενεσίας καθώς προέρχονται από αυτή σημαντικοί ήρωες όπως ο Μητροπέτροβας (1745-1838) από τους μεγαλύτερους σε ηλικία αγωνιστές θείος του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη και δεινός σκοπευτής. Στην ευρύτερη περιοχή γεννήθηκε και έδρασε και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης συγκεκριμένα στο Ραμοβούνι Μεσσηνίας το 1769 κάτω από ένα δέντρο. Τέλος Άξιοι αναφοράς είναι και οι ηρωικοί Ντρέδες που έδρασαν στην Άνω Μεσσηνία πρόκειται για διαλεχτούς πολεμιστές αρβανίτες στην καταγωγή πρωτοπαλίκαρα του Κολοκοτρώνη. Οι Ντρέδες από την Βόρειο Ήπειρο λοιπόν εγκαταστάθηκαν το 1380 στην Άνω Μεσσηνία, μετά από πρόσκληση των Δεσποτών του [Μυστρά](#), [Μανουήλ Καντακουζηνού](#) και [Θεοδώρου Α' Παλαιολόγου](#), για να αυξηθεί ο πληθυσμός της περιοχής, που είχε μειωθεί από τις αρρώστιες και τους πολέμους. Στα χρόνια της τουρκοκρατίας ήταν αυτόνομοι. Έδωσαν πολλούς αγωνιστές, όπως Παπατσώρης, [Γκρίτζαλης](#), Μέλιος, Ντούφας, Πετιμεζαίοι, Ντάβος, Ρούσης, Σουλιμιώτης, Ριπесиώτης, Κόλλιας Πλαπούτας κ.ά.. Τέλος μια μαύρη σελίδα στην ιστορία της περιοχής είναι τα γεγονότα της Πηγάδας του Μελιγαλά. Δηλαδή τα γεγονότα μετά την μάχη του Μελιγαλά όπου είχαν καταφύγει μετά την αποχώρηση των Γερμανών και την μάχη της Καλαμάτας δωσίλογοι και ταγματасφалίτες (13-15 Σεπτεμβρίου 1944) όπου μετά από σκληρή μάχη του ΕΛΑΣ και των Ταγμάτων Ασφαλείας εκτελέστηκαν περίπου 700 – 1100 άτομα ανάμεσα τους και αθώοι που έχασαν την ζωή τους εξαιτίας των αντεκδικήσεων.

5^ο Κεφάλαιο : Επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων

5.1. Αποτελέσματα περιγραφικής στατιστικής

Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας για το σύνολο των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου:

Α. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Όσον αφορά στο φύλλο των συμμετεχόντων είναι στην πλειοψηφία τους γυναίκες με ποσοστό 51% ενώ οι άντρες αποτελούν το 49% του δείγματος.

Αναφορικά με την ηλικιακή κατανομή του δείγματος, υπήρξε πολύ καλή εκπροσώπηση όλων των ηλικιών και ιδιαίτερος εκείνων που θεωρούνται παραγωγικές. Ειδικότερα, οι περισσότεροι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα (Α) με ποσοστό 32% 18-25 ετών, ακολουθεί η ηλικιακή ομάδα (Β) 26-36 ετών με ποσοστό 18% και η ομάδα (Ε) 56-65 ετών με ποσοστό 17%. Πολύ μικρότερη είναι η εκπροσώπηση των τριών άλλων ηλικιακών ομάδων.

Στην ερώτηση που αφορούσε στο εισόδημα των συμμετεχόντων το 43% το δείγμα δήλωσε ότι έχει εισόδημα μικρότερο ή ίσο των 600 ευρώ. Ακολουθεί η ομάδα (Β) με ποσοστό 34% ή οποία έχει εισόδημα από 601 μέχρι 1000 ευρώ. Ακολουθούν η ομάδα ομάδα (Γ) με ποσοστό 14% και εισόδημα από 1001 έως 1500 ευρώ και τέλος η ομάδα (Δ) με ποσοστό 9% και εισόδημα από 1501 ευρώ και πάνω.

Αναφορικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων, η απόλυτη πλειοψηφία του δείγματος με ποσοστό 55% δήλωσε πως έχει ολοκληρώσει τη βασική εκπαίδευση. Ακολουθούν με ποσοστό 25% οι απόφοιτοι ΙΕΚ και οι απόφοιτοι πανεπιστημίου με ποσοστό 18%. Οι κάτοχοι διδακτορικού συμμετέχουν με ποσοστό 2% ενώ δεν υπάρχουν στο δείγμα κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών.

Όσον αφορά στο επάγγελμά τους η πλειοψηφία του δείγματος με ποσοστό 40% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι. Αμέσως μετά ακολουθούν με ποσοστό 12% όσοι ασχολούνται με τα οικιακά

καθώς επίσης οι επιχειρηματίες και οι συνταξιούχοι με αντίστοιχο ποσοστό εκπροσώπησης της τάξης του 11%. Ακολουθεί η ομάδα των ανέργων με ποσοστό 10% και τέλος οι ομάδα των δημόσιων υπαλλήλων με ποσοστό 9% και των φοιτητών με ποσοστό 7%.

Β. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Όσον αφορά στο βαθμό κατά τον οποίο η τηλεκπαίδευση μπόρεσε να υποκαταστήσει την δια ζώσης εκπαίδευση, όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα με ποσοστό 42%. θεωρεί πως η τηλεκπαίδευση δεν μπόρεσε να υποκαταστήσει την δια ζώσης εκπαίδευση. Ακολουθούν με ποσοστό 33% όσοι δήλωσαν ότι αυτό επιτευχθεί σε πολύ μικρό βαθμό. Η απαντήσεις που ελήφθησαν σε αυτή την ερώτηση εκφράζουν την δυσaréσκεια των συμμετεχόντων αναφορικά με αποτελεσματικότητα της τηλεκπαίδευσης .

Στην επόμενη ερώτηση η οποία αφορούσε στην άποψη των ερωτώμενων αναφορικά με κατά πόσο η τηλεργασία οδήγησε στην απώλεια θέσεων απασχόλησης η πλειοψηφία του δείγματος με ποσοστό 36%, απάντησε πως χάθηκαν πολλές θέσεις εργασίας, το 28% αρκετές και το 19% υποστήριξε πως χάθηκαν πάρα πολλές θέσεις εργασίας εξαιτίας της τηλεργασίας.

Στην ερώτηση αναφορικά με το εάν η πανδημία προκάλεσε αβεβαιότητα στη διαβίωση και την επαγγελματική τους αποκατάσταση η πλειοψηφία του δείγματος με ποσοστό 33% υποστήριξε πως η πανδημία προκάλεσε αρκετή αβεβαιότητα, ενώ το 20% παρά πολύ μεγάλη αβεβαιότητα. Το 18% δε ποσοστό των ερωτώμενων δήλωσε πως η πανδημία προκάλεσε πολύ μικρή αβεβαιότητα στη διαβίωση και την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

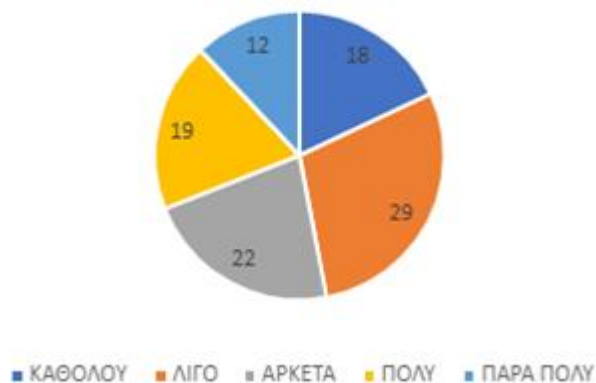
Όσον αφορά στην εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών κατά την διάρκεια της πανδημίας η πλειοψηφία του δείγματος απάντησε με ποσοστό 39% ότι η πανδημία ευνόησε πάρα πολύ την εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών και το 27% απάντησε πως υπήρξε πολύ μεγάλη

αλλαγή και το 24% αρκετά μεγάλη αλλαγή. Τέλος το 10% υποστήριξε πως η πανδημία επηρέασε λίγο έως καθόλου την εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών.

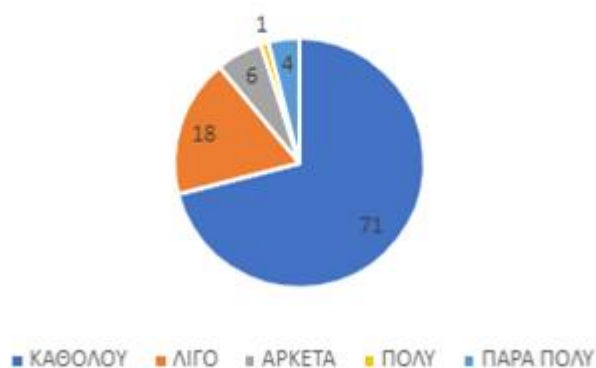
Στην αμέσως επόμενη ερώτηση αναφορικά με το βαθμό στον οποίο αυξήθηκαν οι συγκρούσεις μεταξύ των μελών των οικογενειών κατά την πανδημία, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων σε ποσοστό 35% δήλωσε πως αυτές αυξήθηκαν (αρκετά), το 28% δήλωσε πως αυξήθηκαν πάρα πολύ και το 21% των συμμετεχόντων δήλωσε πως οι ενδοοικογενειακές συγκρούσεις αυξήθηκαν πάρα πολύ κάτι που φανερώνει ότι οι οικογενειακές σχέσεις δοκιμάστηκαν και επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό κατά τη διάρκεια της πανδημίας στην υπό μελέτη περιοχή

6. Επηρεάστηκε η ψυχολογική σας κατάσταση κατά την διάρκεια της πανδημίας;

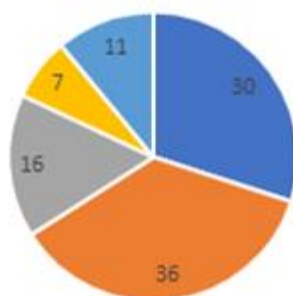
Παράλληλα στην ερώτηση αναφορικά με την επίδραση της πανδημίας στην ψυχολογική τους κατάσταση η πλειοψηφία των συμμετεχόντων με ποσοστό το 29% δήλωσε πως επηρεάστηκε λίγο, το 22% αρκετά και το 19% πολύ. Αθροιστικά ο δείκτης (αρκετά) 22% και (πολύ) 19% είναι ένα μεγάλο ποσοστό που δεν μπορεί να αγνοηθεί σε καμία περίπτωση.

7. Χρειάστηκε να κάνετε χρήση ή να αυξήσετε τα ηρεμιστικά και αντικαταθλιπτικά χάπια κατά την διάρκεια της πανδημίας;

Στην ερώτηση αναφορικά με την χρήση ηρεμιστικών και αντικαταθλιπτικών χαπιών κατά την πανδημία οι ερωτώμενοι απάντησαν διστακτικά λόγω της ιδιαιτερότητας της ερώτησης. Σύμφωνα λοιπόν με τις απαντήσεις τους η συντριπτική πλειοψηφία με ποσοστό 71% απάντησε πως δεν χρειάστηκε να κάνει χρήση αντικαταθλιπτικών ή ηρεμιστικών, Ωστόσο, δεν μπορεί να αγνοηθεί σε καμία περίπτωση το ποσοστό 22% που δήλωσε πως αύξησε λίγο έως πάρα πολύ την χρήση αντικαταθλιπτικών ή ηρεμιστικών φαρμάκων υπό την πίεση της πανδημίας.

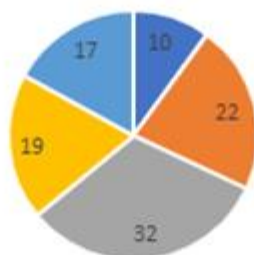
8. Βιώσατε τραυματικές εμπειρίες κατά την διάρκεια της πανδημίας;

■ ΚΑΘΟΛΟΥ ■ ΛΙΓΟ ■ ΑΡΚΕΤΑ ■ ΠΟΛΥ ■ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ

Στην ερώτηση αναφορικά με τον βαθμό στον οποίο οι συμμετέχοντες βίωσαν τραυματικές εμπειρίες κατά τη διάρκεια της πανδημίας η πλειοψηφία του δείγματος με ποσοστό 36% απάντησε πως βίωσε μόνο λίγο ορισμένες τραυματικές εμπειρίες κατά την διάρκεια της πανδημίας ενώ το 30% (καθόλου) δήλωσε βίωσε σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό ορισμένες τραυματικές εμπειρίες.

9. Ποσο εποικοδομητικός ήταν ο χρόνος με τα μέλη της οικογένειας κατά την διάρκεια της πανδημίας;

■ ΚΑΘΟΛΟΥ ■ ΛΙΓΟ ■ ΑΡΚΕΤΑ ■ ΠΟΛΥ ■ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ

Σχετικά με το κατά πόσο ο χρόνος με τα μέλη της οικογένειας ήταν εποικοδομητικός κατά την πανδημία, η πλειοψηφία του δείγματος με ποσοστό 32% δήλωσε πως είχε έναν αρκετά εποικοδομητικό χρόνο με τα μέλη της οικογένειας της κατά την πανδημία, το 19% πολύ εποικοδομητικό χρόνο και το 17% πάρα πολύ εποικοδομητικό χρόνο.

Στη συνέχεια, στην ερώτηση αναφορικά με το βαθμό στον οποίο η πανδημία ενίσχυσε την αποξένωση και την εσωστρέφεια το 33% των συμμετεχόντων απάντησε πως η πανδημία ενέτεινε αρκετά την αποξένωση και την εσωστρέφεια, το 24% πολύ και το 26% πάρα πολύ. Φαίνεται λοιπόν ξεκάθαρα πως ακόμη και στην επαρχία οι ανθρώπινες σχέσεις επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό ιδιαίτερα αυτό που παρατηρήθηκε κατά την έρευνα ήταν η ύπαρξη του αισθήματος της καχυποψίας που υπήρξε μεταξύ των ανθρώπων αναφορικά με τη νόσηση από covid 19.

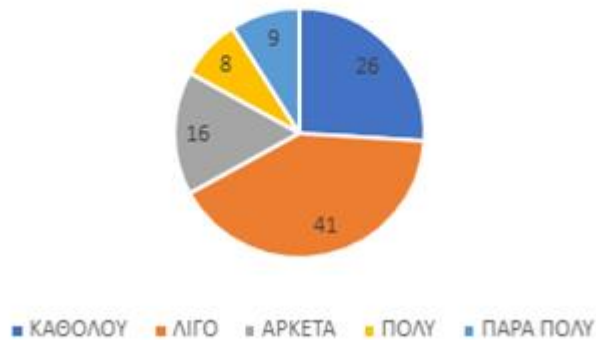

Στην ερώτηση σχετικά με το κατά πόσο η πανδημία επηρέασε τον τρόπο ζωής και σκέψης των πολιτών, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων με ποσοστό 30% απάντησε αρκετά, το 16% πολύ και το 21% πάρα πολύ.

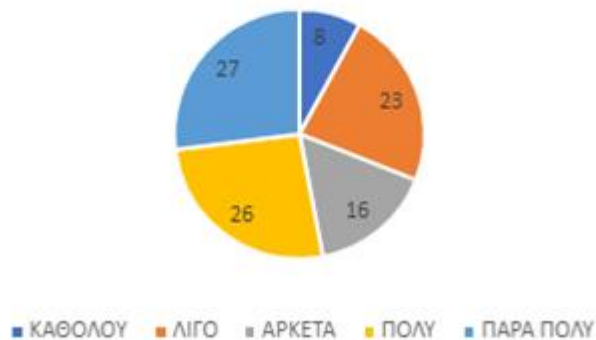
Στην πολύ σημαντική ερώτηση σχετικά με το βαθμό ανταπόκρισης του συστήματος δημόσιας υγείας στην αντιμετώπιση της πανδημίας η πλειοψηφία των συμμετεχόντων με ποσοστό 41% απάντησε πως το σύστημα δημόσιας υγείας ανταποκρίθηκε πολύ λίγο στην αντιμετώπιση της πανδημίας και το 21% καθόλου. Οι απαντήσεις στους στη συγκεκριμένη ερώτηση αναδεικνύουν σίγουρα τα προβλήματα που αντιμετώπισε ο δημόσιος τομέας υγείας σε τοπικό επίπεδο λόγω και της ανεπάρκειας σε προσωπικό και υγειονομικό υλικό.

13. Τα μέτρα που ελήφθησαν απο το κράτος κατά την διάρκεια της πανδημίας ηταν υποστηρικτικά για την ζωή σας;

Στην παραπάνω ερώτηση η πλειοψηφία των συμμετεχόντων σε ποσοστό 41% απάντησε πως τα μέτρα που ελήφθησαν από το κράτος ήταν πολύ λίγο υποστηρικτικά για την ζωή τους. Από την άλλη το 26% απάντησαν πως ήταν δεν ήταν καθόλου υποστηρικτικά .

14. Τα μέτρα που ελήφθησαν απο το κράτος κατά την διάρκεια της πανδημίας δυσκόλεψαν την ζωή σας;

Και σε αυτή την ερώτηση που είναι κατά κάποιο τρόπο συνέχεια της προηγούμενης αναδεικνύεται η δυσκολία που δημιούργησαν τα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας στους πολίτες. Συγκεκριμένα το 27% των συμμετεχόντων ανέφερε ότι δυσκολεύτηκε πάρα πολύ, το 26% πολύ και το 16% αρκετά. Μόνο το 31% των συμμετεχόντων δήλωσε πως τα μέτρα που ελήφθησαν από το κράτος κατά τη διάρκεια της πανδημίας τους δυσκόλεψαν από λίγο έως καθόλου.

6°Κεφάλαιο: Συμπεράσματα - προτάσεις

Αναμφίβολα η πανδημία Covid 19 αποτελεί μια κατάσταση που επέφερε και συνεχίζει να επιφέρει ποικίλες αλλαγές στην ζωή των πολιτών. Εξαρχής θεωρείτο μια πολύπλοκη ασθένεια τόσο για τους επιστήμονες αλλά και για τους κρατικούς φορείς και τους πολίτες. Η τηλεεκπαίδευση δεν μπόρεσε να υποκαταστήσει σε μεγάλο βαθμό την δια ζώσης εκπαίδευση και αυτό προκύπτει και από την έρευνα , όπου υπάρχει δυσaréσκεια των πολιτών για το συγκεκριμένο μοντέλο εκπαίδευσης. Ανάλογα είναι τα συμπεράσματα και για την τηλεργασία , όπου και εδώ διαπιστώθηκε από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων της έρευνας ότι δεν έμειναν ικανοποιημένοι από τον τρόπο λειτουργίας του συγκεκριμένου μοντέλου απασχόλησης. Θεώρησαν άλλωστε ότι μειώθηκαν θέσεις εργασίας. Σημαντικά συμπεράσματα προκύπτουν και από την αβεβαιότητα που ένιωσαν οι εργαζόμενοι πολίτες για την διαβίωση τους. Συγκεκριμένα αναδείχτηκε η αδυναμία του κράτους να διασφαλίσει την καθημερινότητα των εργαζόμενων αλλά και των εργοδοτών καθώς τα κίνητρα και τα μέτρα που δόθηκαν από την πολιτεία δεν ήταν αρκετά και για τις δύο αυτές ομάδες. Άλλο ένα συμπέρασμα που μπόρεσε να εξαχθεί από την έρευνα είναι ότι τα μέτρα καταπολέμησης της πανδημίας μπορεί να είχαν κάποιο αποτέλεσμα όσον αφορά την διασπορά του ιού, αλλά προκάλεσαν μεγάλα ψυχολογικά προβλήματα στους πολίτες. Αρχικά η αποξένωση οδήγησε κάποιες φορές σε παραβατικές συμπεριφορές. Δημιουργήθηκε εσωστρέφεια, ενώ οι άσχημες καταστάσεις που βίωσαν οι πολίτες οδήγησαν στην χρήση ηρεμιστικών και αντικαταθλιπτικών και ηρεμιστικών χαπιών. Ο χρόνος επίσης που πέρασαν τα άτομα με την οικογένεια έπαψε να είναι ποιοτικός, ενδεχομένως λόγω της επανάληψης γεγονότων και καταστάσεων.

Η πανδημία Covid 19 είναι μια ασθένεια που συνεχίζει να υπάρχει και να εξελίσσεται καθημερινά στις ζωές μας. Σε μεγάλο βαθμό φανήκαμε ανέτοιμοι για να διαχειριστούμε μια τέτοια κατάσταση. Η πανδημία αυτή πρέπει να αποτελέσει ένα παράδειγμα παρόμοιες καταστάσεις που μπορεί να μας απασχολήσουν στο μέλλον. Φάνηκε στον τομέα της εκπαίδευσης ότι η τηλεεκπαίδευση δεν λειτούργησε αποτελεσματικά. Ιδιαίτερα στο ξεκίνημα της διαπιστώθηκαν πολλά προβλήματα με διακοπές σύνδεσης , εκπαιδευτικοί που δεν ήταν εξοικειωμένοι με τις εκπαιδευτικές πλατφόρμες αλλά και τους υπολογιστές. Σε αυτό το σημείο θα μπορούσαν να προταθούν σεμινάρια πανελλαδικής εμβέλειας με σκοπό την άμεση επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Κρίνεται απαραίτητη επίσης η χρήση περισσότερων από μίας εκπαιδευτικής πλατφόρμας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων συνδεσιμότητας. Επιπρόσθετα το κράτος θα πρέπει να βελτιώσει τις συνθήκες προσφέροντας στους εκπαιδευτικούς αλλά και στους

μαθητές, καλύτερο δίκτυο αλλά και υπολογιστές. Πρέπει επίσης να διασφαλίσει την αξιοπιστία των εξετάσεων όσον αφορά της εξ αποστάσεως εξέταση.

Όσον αφορά την τηλεργασία ο εργαζόμενος θα πρέπει να νιώσει προστατευμένος από το κράτος , διότι υπάρχει η αντίληψη ότι εξαιτίας αυτού του νέου τρόπου εργασιακής απασχόλησης χάνονται θέσεις εργασίας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την δημιουργία ενός ασφαλούς χώρου τηλεργασίας , αλλά και την κρατική διασφάλιση του τηλεργαζόμενου για τα δικαιώματά του. Το Κράτος θα πρέπει να επικεντρωθεί στην ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης και των υπηρεσιών που παρέχει στους πολίτες και τις επιχειρήσεις, επενδύοντας στον εκσυγχρονισμό και την καινοτομία. Κάτι τέτοιο όμως είναι αλληλένδετο με την εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, οι οποίοι θα πρέπει διαρκώς να αναβαθμίζουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους, μέσω επιδοτούμενων προγραμμάτων. Αυτό θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για το σύνολο των επιχειρήσεων της χώρας μας. Σημαντικός είναι και ο ψυχολογικός παράγοντας όπου κατά γενική ομολογία διαμόρφωσε πολλές άσχημες καταστάσεις όχι μόνο σε οικογενειακό επίπεδο αλλά και κοινωνικό. Το κράτος πρέπει να επενδύσει παραπάνω στο τομέα της ψυχικής υγείας αλλά και της υποστήριξης των πολιτών κάθε ηλικίας. Μια λύση θα ήταν ο σχολικός ψυχολόγος και το ίδιο θα μπορούσε να συμβεί και στους εργαζόμενους.

Στον τομέα της υγείας πρέπει το κράτος να είναι ποιο έτοιμο με περισσότερο υγειονομικό προσωπικό, ασθενοφόρα αλλά και κλίνες ΜΕΘ. Η αποξένωση των ατόμων δεν είναι πάντα η καλύτερη δυνατή λύση καθώς κατά γενική ομολογία δημιούργησε προβλήματα. Βασικό για κάθε σύγχρονη χώρα είναι να επενδύονται χρήματα σε ερευνητικό επίπεδο ώστε να υπάρξει πρόληψη και ετοιμότητα για παρόμοιες καταστάσεις. Η γρήγορη πρόληψη και η ορθή μελέτη έχει ως αποτέλεσμα την γρηγορότερη και καλύτερη αντιμετώπιση.

Τέλος αξίζει να αναφερθούν και οι θετικές αλλαγές που έφερε η πανδημία Covid-19 στις ζωές των πολιτών. Αρχικά απλοποιήθηκαν κάποιες διαδικασίες που για να διεκπεραιωθούν απαιτούσαν την φυσική παρουσία των πολιτών και ήταν συνήθως χρονοβόρες. Για παράδειγμα η παραλαβή μιας άδειας κυκλοφορίας. Μειώθηκε λοιπόν κατά κάποιον τρόπο η γραφειοκρατία. Επιπρόσθετα δόθηκαν ευκαιρίες στην αγορά εργασίας σε ανθρώπους με ιδιαιτερότητες ή προβλήματα υγείας που η κατάσταση τους δεν τους επέτρεπε να εργασθούν δια ζώσης. Η πανδημία επίσης έδρασε ευεργετικά για το περιβάλλον καθώς μειώθηκε η ρύπανση από τον

περιορισμό της κίνησης των οχημάτων αλλά και των ρίπων των εργοστασίων. Σημαντικός ήταν και ο χρόνος που πέρασαν τα μέλη της οικογένειας και ας μην ήταν σε όλες τις περιπτώσεις ποιοτικός. Τέλος, η πανδημία προσέφερε πολύ μεγάλο υλικό και τροφή για σκέψη στις κυβερνήσεις των κρατών ώστε να υπάρξει ετοιμότητα για το μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Ελληνική

[Αλιβίζος Σ. \(2021\). Εκπαίδευση υπό έκτακτες συνθήκες ή εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση; Ανακτήθηκε :<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/online-edu/article/view/3209>](#)

Αναστασιάδης Π. (2020). Το εγχείρημα της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης και το ζήτημα της μετάδοσης της διδασκαλίας από την τάξη σε πραγματικό χρόνο: [Live Streaming VS Live Screaming]: Ανακτήθηκε από :<https://www.esos.gr/arthra/67577/egheirima-tis-ex-apostaseos-ekpaideysis-kai-zitima-tis-metadosis-tis-didaskalias-apo>

Γιάννου Ε. (2022) : Οι επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στην Ελλάδα: Ανακτήθηκε από :<https://amitos.library.uop.gr/xmlui/handle/123456789/7066>

Δούκισσας Α, Καλογήρου Σ, Καραγεώργη Α (2019) : Απουσίες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση κατά την πανδημία Α (H1N1) του έτους 2009-2010 : Ανακτήθηκε από <https://www.athenssocialatlas.gr/%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF/%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CE%B71%CE%BD1/>

Κοτζαμάνης Β. 2021. Δημογραφικές εξελίξεις και προκλήσεις : Ανακτήθηκε από :<https://imegsevee.gr/wp-content/uploads/2021/03/kotzamanis-5.pdf>

Κοτσιρέας Ηλ. (2020) : Η ξεχασμένη πανδημία του 1957 και τα κοινά της σημεία με το σήμερα. Ανακτήθηκε από : <https://orizontespress.gr/>

Κοκίδου Μ. (2021) : Τηλεργασία : Οφέλη, Παρενέργειες και πόσο εφικτό είναι να συνεχιστεί: Ανακτήθηκε από :<https://www.2045.gr/thematologia/apasxolisi/remote-work-ofeli-parenergeies-kai-poso-efikto-einai-na-synechistei/>

Κουτσούρη Νατ. (2020) : COVID-19: Πώς επηρεάζει τους ηλικιωμένους και ποια είναι τα μέτρα προστασίας; Ανακτήθηκε από:<https://www.dunant.gr/el/news/medical-articles/covid-19/ilikiomenoi-covid/>

Λιαργκόβας Π., Γούλας Χ., Αποστολόπουλος Ν. (2022):Οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας covid-19 στους εργαζομένους του ιδιωτικού τομέα : Ανακτήθηκε από:
<https://www.kepe.gr/index.php/el/erevna/dimosieyseis/eidikes-ekdoseis/item/3204-oi-koinwnikooikonomikes-epiptwseis-tis-pandimias-covid-19-stous-ergazomenous-tou-idiwtikou-tomea.html>

Νίτσα, Θ. (2022) : Επιπτώσεις Covid 19 στην ελληνική Οικονομία : Ανακτήθηκε από :<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/26370/1/NitsaTheodoraMsc2022.pdf> NNEφημερίδα

Παπαδογιαννάκη Σπ. (2021) : Οι ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας Covid 19 στις οικογένειες της Ελλάδας : Ανακτήθηκε :<https://apothesis.lib.hmu.gr/handle/20.500.12688/10142>

Πελαγίδης Θ. (2021): Η ελληνική οικονομία πριν και μετά τον Covid –19 Αθήνα Εκδόσεις Παπαζήση

Σαρρής Γ. (2020) : Οι πανδημίες που “θέρισαν” την ανθρωπότητα : Λοιμός , Πανώλη και Ισπανική Γρίπη Εφημερίδα Έθνος. Ανακτήθηκε από : https://www.ethnos.gr/istoria/96408_oi-pandimies-poy-therisan-tin-anthropotitaloimos-panoli-kai-isaniki-gripi

Σωτηρίου Π. Διπλωματική Εργασία (2021) : ΤΗΛΕ-ΗΓΕΣΙΑ ΚΑΙ SMART WORKING ΜΙΑ ΝΕΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΣΤΟ ΜΑΝΑΓΜΕΝΤ : Ανακτήθηκε από : https://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/13759/Sotiriou_1940.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Στρατάκος Γρ. (2020) Εφημερίδα “ΤΑ ΝΕΑ “ : Η Ισπανική Γρίπη, η πανδημία και ο ιός που μας ξυγυμνώνει : Ανακτήθηκε : <https://www.tanea.gr/2020/04/10/health/i-isaniki-gripi-i-pandimia-kai-o-ios-pou-mas-ksegymnonei/>

Τσακλόγλου, Π. (2020). Οι οικονομικές συνέπειες της πανδημίας και η Ελλάδα : Ανακτήθηκε από : <https://www.dianeosis.org/2020/04/oi-oikonomikes-epiptoseis-tis-pandimias-kai-i-ellada/>

Τσερβίνης Γ.(2022) : Εκπέμπει SOS η Ελλάδα - Μείωση γεννήσεων, αύξηση θανάτων ,γήρανση πληθυσμού: Ανακτήθηκε από : <https://www.mynews.gr/ekpempei-sos-i-ellada-meiosi-genniseon-ayxisi-thanaton-giransi-plithysmoy/>

Τσομπάνη Θ. (2022): Σιωπηλή πανδημία - αύξηση των γυναικοκτονιών και της ενδο-οικογενειακής βίας μετά την έλευση του COVID-19: Ανακτήθηκε από : <https://www.psychology.gr/epikairoτητα-psyxologias/7505-siopili-pandimia-afksisi-ton-gynaikoktonion-kai-tis-endooikogeneiakis-vias-covid-19.html>

Εκθέσεις-Ηλεκτρονικές εγκυκλοπαίδειες-Εφημερίδες

ΓΣΕΒΕΕ ©, Ι. (2021b, November 22). Έκθεση ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ 2021: Ο αντίκτυπος της πανδημίας στις μικρές επιχειρήσεις. ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ : Ανακτήθηκε από :<https://imegsevee.gr/%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%B5%CF%8D%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%84%CE%B5%CF%82/ekthesi-ime-gsevee-2021-o-antiktypos-tis-pandimias-stis-mikres-epicheiriseis/>

Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά (2022) : Τάσεις και εξελίξεις 2022: Ανακτήθηκε : file:///C:/Users/Administrator/Downloads/2022.2419_EL_02_wm.pdf

Εγκυκλοπαίδεια “ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ” : Μελιγαλάς Μεσσηνίας : Ανακτήθηκε από
: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%AC%CF%82>

Εγκυκλοπαίδεια “ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ” : Μάχη του Μελιγαλά : Ανακτήθηκε
από: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%AC%CF%87%CE%B7_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%9C%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%AC

Εγκυκλοπαίδεια “ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ” : Ντρέδες : Ανακτήθηκε από :
<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CF%84%CF%81%CE%AD%CE%B4%CE%B5%CF%82>

Εγκυκλοπαίδεια “ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ” : Κάστρο Μήλα: Ανακτήθηκε από
: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%AC%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%9C%CE%AF%CE%BB%CE%B1

Εγκυκλοπαίδεια “ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ” : Αρχαία Μεσσήνη : Ανακτήθηκε από
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1_%CE%9C%CE%B5%CF%83%CF%83%CE%AE%CE%BD%CE%B7

Εγκυκλοπαίδεια “ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ” : Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορονοϊού στην
Ελλάδα το 2020. Ανακτήθηκε
από: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B1_%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%84%CF%8E%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%BA%CE%BF%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%8A%CE%BF%CF%8D_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1_%CF%84%CE%BF_2020

Εγκυκλοπαίδεια “ ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ” : Μονάδες εντατικής θεραπείας : Ανακτήθηκε από
: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%BF%CE%BD%CE%AC%CE%B4%CE%B1_%CE%B5%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%B8%CE%B5%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82

Εφημερίδα “ ΤΑ ΝΕΑ “ (2021) : Σοκάρει τις ΗΠΑ μελέτη για την Covid : Τραμπ και σύστημα Υγείας «σκότωσαν» 190.000 Αμερικανούς! Ανακτήθηκε από
: <https://www.tanea.gr/2021/02/11/world/sokarei-tis-ipa-meleti-gia-tin-covid-tramp-kai-systima-ygeias-skotosan-190-000-amerikanous/>

NewMoney (2020) : Ανεργία: στο 16,7% το β' Τρίμηνο-Πώς αντέδρασε η πανδημία στην αγορά εργασίας : Ανακτήθηκε από : <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/oikonomia/anergia-sto-167-to-v-trimino-pos-epedrase-i-pandimia-stin-agora-ergasias/>

15 Πανδημίες που άλλαξαν τον ρου της ιστορίας (2020): Ανακτήθηκε από
<https://www.sansimera.gr/listes/26>

II. Ξενόγλωσση

Eurostat 2021 : Ανακτήθηκε από : <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11563247/3-01092021-AP-EN.pdf/e045fa11-8a9e-6e60-6967-19088d96af8a?t=1630482630262>

Harrison's Principles of Internal Medicine, 17th Edition

United Nations Population Fund (2020). "COVID-19: A Gender Lens: Ανακτήθηκε από: https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/COVID-19_A_Gender_Lens_Guidance_Note.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο

A. Δημογραφικά στοιχεία

1. Φύλο: ☐ Άνδρας ☐ Γυναίκα

2. Ηλικία:

☐ 18 – 25 ☐ 26 – 35 ☐ 36 – 45

☐ 46 – 55 ☐ 56 – 65 ☐ 66 και άνω

3. Ατομικό Μηνιαίο Εισόδημα:

☐ ≤ 600 €

☐ 601 €-1000 €

☐ 1001 €-1500€

☐ ≥ 1501€

4. Μορφωτικό επίπεδο:

☐ Βασική εκπαίδευση

☐ Απόφοιτος Ι.Ε.Κ./ Ιδιωτικής Σχολής

- “ Απόφοιτος Πανεπιστημίου (Α.Ε.Ι./ Α.Τ.Ε.Ι)
- “ Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος
- “ Κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος

5. Επάγγελμα/ Ενασχόληση

- “ Επιχειρηματίας
- “ Ιδιωτικός υπάλληλος
- “ Δημόσιος υπάλληλος
- “ Φοιτητής/Σπουδαστής
- “ Άνεργος
- “ Οικιακά
- “ Συνταξιούχος

B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ COVID-19

1. Σε ποió βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) πιστεύετε ότι η τηλεκπαίδευση μπόρεσε να υποκαταστήσει την δια ζώσης εκπαίδευση;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

2. Σε ποió βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) πιστεύετε ότι εξαιτίας της τηλεργασίας χάθηκαν αρκετές θέσεις απασχόλησης;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

3. Σε ποió βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) πιστεύετε ότι η πανδημία προκάλεσε αβεβαιότητα στην διαβίωση σας και στην επαγγελματική σας αποκατάσταση;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

4. Σε ποιο βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) πιστεύετε ότι η πανδημία ευνόησε την εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

5. Σε ποιο βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) πιστεύετε ότι, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, αυξήθηκαν οι συγκρούσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

6. Σε ποιο βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) επηρεάστηκε η ψυχολογική σας κατάσταση κατά τη διάρκεια της πανδημίας;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

7. Σε ποιο βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) χρειάστηκε να κάνετε χρήση ή να αυξήσετε τα ηρεμιστικά και αντικαταθλιπτικά χάπια κατά τη διάρκεια της πανδημίας;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

8. Σε ποιο βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) βιώσατε κάποιες τραυματικές εμπειρίες κατά την διάρκεια της πανδημίας;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

9. Πόσο επικοδομητικός ήταν ο χρόνος που περάσατε με τα μέλη της οικογένειας σας κατά τη διάρκεια της πανδημίας;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

10. Σε ποιο βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) πιστεύετε ότι η πανδημία ενέτεινε

την αποξένωση και την εσωστρέφεια μεταξύ των ανθρώπων;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

11. Σε ποίο βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) πιστεύετε ότι η πανδημία μετέβαλε τον τρόπο ζωής και σκέψης σας;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

12. Σε ποίο βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) πιστεύετε ότι το σύστημα δημόσιας υγείας ανταποκρίθηκε επιτυχώς στην αντιμετώπιση του προβλήματος της πανδημίας;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

13. Σε ποίο βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) πιστεύετε ότι τα μέτρα που ελήφθησαν από το κράτος, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ήταν υποστηρικτικά για την ζωή σας;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ

14. Σε ποίο βαθμό (από το 1=Καθόλου έως το 5=Πάρα πολύ) πιστεύετε ότι τα μέτρα που ελήφθησαν από το κράτος, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, δυσκολέψαν τη ζωή σας;

1= Καθόλου	2= Λίγο	3= Αρκετά	4= Πολύ	5= Πάρα πολύ